
katsaus

Sosialismi vai kansallissosialismi

Miten ajaututtiin konsensukseen?

Suomen kulttuurin suurta linjaa

Kuka oli Jean Paulhan?

Ajattelun viekoitukset

Reunamerkitöjä

Mittauksista tulkintaan — unitutkimusta Jyväskylässä

Me suomalaiset, näkijän näkökulma I

Silmäyksiä

KRIITTINEN
KORKEAKOULU

2.1985

13. (25.) vuosikerta
Kuusi numeroa vuodessa.

Julkaisija

Kriittisen korkeakoulun kannatusyhdistys ry.

Toimisto

Meritullink. 9 A 15, 00170 Helsinki
ma-pe klo 9-16. P. 661 925

Toimittajat

Kari E. Turunen, päätoimittaja
Asta Haapalainen
Sini Piippo
Kaarina Vartia

Tilausmaksu

vuodelle 1985 70 mk
ps-tili 715 56-0

Irtotunnarit

ä 14 mk mm. Akateeminen kirjakauppa, Suomalainen
Kirjakauppa, Porthanian paperikauppa, Kasvisravintola ja
Suomen Luonnonsuojelun Tuki ja Kriittisen korkeakoulun
toimisto

Kriittinen Korkeakoulu

on sitoutumaton, opetusministeriön tukema,
avoimen yliopiston ideaa toteuttava kulttuurikeskus.
Se on perustettu vuonna 1968.

Kriittinen korkeakoulu pyrkii

- tarjoamaan tietoja ja virikkeitä kaikille,
jotka ovat kiinnostuneita aikamme ongelmista,
- järjestämään kiinnostuneille mahdollisuuksia
itsensä ja ympäristönsä kehittämiseen,
- edistämään sellaisen tiedon syntymistä ja kehittymistä,
joka antaa uusia näkökulmia todellisuuden ymmärtämiseen
sekä
- tarjoamaan mahdollisuuksia eri aatteiden, oppien ja
mielipiteiden kohtaamiselle.

Sihteeristö:

Antti-Veikko Perheentupa
— toiminnan yleinen suunnittelu

Markku Graae

Martti Tuomola
— inhimillisen kasvun seminaari
ja ohjelman suunnittelu

Kari E. Turunen

— tutkijayhteisö

Asta Haapalainen

Terttu Lemström
— toimisto

Kriittisen korkeakoulun rinnakkaisorganisaationa
toimii Sosiaalipedagogiikan säätiön ylläpitämä
Sosiaalipedagoginen keskus.

Kriittisen korkeakoulun kannatusyhdistys ry:n jäseneksi
voi liittyä maksamalla jäsenmaksun 30 mk tai
ainaisjäsenmaksun 300 mk ps-tilille 715 56-0.

SISÄLTÖ:

KARI E. TURUNEN:

Sosialismi vai kansallissosialismi 3

MARKKU NURMI:

Miten ajaututtiin konsensukseen? 5

REIJO WILENIUS:

Suomen kulttuurin suurta linjaa 9

KAARINA VARTIA:

Kuka oli Jean Paulhan? 15

JEAN PAULHAN:

Ajattelun vekoituset
Reunamerkitöjä 17

EEVA KALLIO:

Mittauksista tulkintaan
— unitutkimusta Jyväskylässä 18

TAPIO KAITAHARJU:

Me suomalaiset, näkijän näkökulma I 21

J. SÄLKÖ:

Lapin lumous 26

SILMÄYKSIÄ:

Oikea ja väärä toimittajan työssä 29

Rauhanasema tarvitsee tukeasi 30

Sosialismi vai kansallissosialismi

Länsieurooppalaisia valtioita voidaan kutsua liberaaleiksi yhteiskunniksi. Liberalismin kuuluu keskeisesti yksilön vapauden ja itsemääräämisen idea. Liberalismille eivät ole olleet myöskään vieraita erilaiset yhteistä hyvää tarkoittavat sosiaaliset aatteet. Jos sosiaaliset uudistukset tuntuvat uhkaavan yksilöiden vapaata toimintaa tai päämäärän muodostusta, ovat liberaalisti ajattelevat saattaneet tosin kavahtaa tällaisia uudistuksia. Monilla yhteiskunnallisilla suuntauksilla on toimintansa takana kiinteitä teoreettisia asenteita. Liberalismista kai parhaimmillaan voidaan sanoa, että se on perustunut ideaan, jonka merkitys on arvioitava elämäntilanteiden kannalta aina uudestaan, uudistuen. Idea voi olla vapaa toteutusvaihtoehtoisuudessaan, kun taas teoria on helpommin jäykkä ja vallanhaluinen.

Valtaosa ihmisistä lienee tyytyväisiä siihen, että elämme liberaalissa yhteiskunnassa. Voimme varsin pitkälle muodostaa elämällemme henkilökohtaisesti päämääriä, vaikka esteitäkin vapaalle kulttuuriselle toiminnalle on aivan ilmeisesti kerääntynyt. Valtio on alkanut ottaa hoitaakseen päämäärän muodostuksen monilla elämän aloilla. Toisaalta elämme vielä varsin liberaalisti, mutta toisaalta liberalismia on alettu murentaa.

Liberalismi on käynyt ehkä niin selväksi, että se on alkanut unohtua. On myös ilmeisesti liikaa luotettu voimiin, jotka ovat päässeet mahtavaksi paisuneessa valtiokoneistossa määräävään asemaan. Ne ulottavat lonkeronsa jo yksityiseen elämäämme-

kin ja huolehtivat puolestamme elämänkäsitteistämme ja päämääristämme. Ne ovat jo varsin pitkälle imeneet tiedotusvälineet vaikutuksensa piiriin ja eräiden poliitikkojen ärtymyksestä päätellen haluttaisiin vielä suurempaa kontrollia. Totalitaristinen asenne kuuluu luonnollisena eräiden puolueiden ajatusmaailmaan, vaikka toisaalta liberalistiset näkemykset ovat levinneet yli puoluerajojen.

Tarkoittamatta mitään puoluetta voidaan liberalistista elämänasennetta pitää keskeisenä suomalaisessa yhteiskunnassa. Liberalismi on merkinnyt eräänlaista tasapainottavaa yleisnäkemyksiä valtaan pyrkivien ryhmittymien ahneutta pehmentämässä. Näin on kansalaisten vapaalle toiminnalle jäänyt liikkumatilaa puristavien voimien välissä.

Poliittisesti voivat kansalaisvapauksien rajoitukset tai toiminnan hienovaraisempi ohjailu tulla joko oikealta tai vasemmalta. Liberalistinen ajattelu on aina silloin vaarassa, kun yliyksilölliset motiivit nähdään niin voimakkaiksi, että yksilöiden on "yhteisen edun" nimissä alistuttava niihin. Yhteinen etu on tärkeä, mutta sille on löydettävä toteutusvaihtoehto, joka mahdollisimman vähän uhkaa yksilön omien toimintaideoiden muodostamista.

Kärjistäen ja haastavasti voisi sanoa, että liberaalia yhteiskuntaa uhkaa kaksi painetta, sosialismi ja kansallissosialismi. Näin siksi, että eurooppalaiset yhteiskunnat ovat lähihistoriassaan langenneet jompaan kumpaan suuntaan. Lankeemukset ovat toteutuneet yleensä yhteiskunnallisten levotto-

muuksien aikoina, mutta mikään ei estäne, että hiljaisenkin kehityksen aikana edettäisiin aika ajoin suuntaan tai toiseen. Etene-minenhän voisi olla siten hiljaista ja viaton-ta, että se tulisi näkyviin selvästi vasta, kun jokin yhteiskunnallinen katastrofi tekisi mahdolliseksi luiskahtaa suuntaan tai toi-seen. Lienee varsin luonnollista, että jotkin suuremmat ja pienemmät katastrofit kui-tenkin toteutuvat, ekologiset, taloudelliset, kasvatukselliset tai sotilaalliset. Näitä voi-daan myös käyttää pelotteina, jotta järjes-tyksen kouran ankarampi ote tulisi moti-voiduksi. On siis syytä tarkkailla ilmapiirin kehitystä. Ihmiset ovat yleensä laiskoja ja pelokkaita valtojen edessä niin, että uhkaa-vaakaan kehitystä ei jakseta vastustaa.

Sosialismi ja kansallissosialismi ovat mo-lemmat totalitaristisia ajatussuuntauksia, jotka pelkistyneimminkin eroavat toisistaan siinä, miten ne suhtautuvat tuotantoväli-neiden omistukseen. Sosialismin klassinen suuntaus haluaisi ne valtion omistukseen, kun taas kansallissosialismi katsoo tarkoi-tuksenmukaiseksi jättää ne yksityisomis-tukseen. Yhteistä molemmille suuntauksille on se, että tuotantovälineet kytkeytyvät tiu-kasti valtion ideologisiin intresseihin. Tuo-tannolle varataan tärkeitä etuisuuksia, kos-ka se on yhteiskunnan selkäranka. Samalla on tärkeätä, että vaikuttavat yhteiskunta-elämän sektorit kuten ammattiyhdistysliike ja kasvatusta kytkeytyvät niihin ideologisiin intresseihin, jotka ovat saaneet valtion hal-tuunsa. "Toisintekeminen" ja "toisinajat-telu" saadaan näin vahvaan kontrolliin.

Juuri tällä hetkellä saattaa olla liioiteltua puhua sosialistisista tai kansallissosialisti-sista pyrkimyksistä. Tästä kärjekkäästä kä-siteparista voi olla kuitenkin hyötyä tarkas-teltaessa yhteiskunnallisia ilmiöitä, varsinkin kun rinnalla pidetään liberalistinen ide-aali. Mielenkiintoista on myös se, että sosi-alismi ja kansallissosialismi voisivat ehkä hyvin herkästi muuttua toisikseen huoli-matta siitä, että niiden eroja on korostettu. Ideologinen kontrolli on niille selvästi yh-teistä.

Yhteiskunnan lankeemus suuntaan tai toiseen voi tapahtua vähitellen tai paloittain. Näin totutaan syntyneeseen tilantee-seen. Erilaiset "vatsan houkutukset" voi-vat olla elintasoyhteiskunnassa niin viekoit-televia, että ei haluta enää itsemääräämistä

elämässä, vaan mielellään alistutaan insti-tutioiden hoitoon. Aletaan kokea kiu-saantuneisuutta kritiikistä ja sitä pidetään pahantapaisuutena. Tilanteeseen tulee unenomaisia piirteitä, joita viha ja kateus ylläpitävät.

Korkeimmassa johdossakin tuntuu väli-lä olevan henkinen kouristus. Siitä voivat olla oireita erilaiset lipsahdukset. Päämi-nisteri ihmettelee, miksi valtion palkkaa nauttiva professori saa arvostella johtavaa poliittista puoluetta. Kansliapäällikkö vaa-tii peruskoulun arvostelun lopettamista. Onko tämä henkistä väsähtämistä, vanho-jen ideoiden ja ajatusten väljähtyessä? Nä-kemyksettömyys mahdollistaa vallan kou-ristuksen.

Vahvimmin lienee koululaitoksemme lankeemuksen tilassa. Koulujen ja opetta-jien velvollisuudet on kirjattu jo lakiin asti varsin yksityiskohtaisesti. Nyt ei enää yksi-lön itse oleteta muodostavan kasvatukselli-sia ja moraalisia päämääriään. Valtiovalta on ottanut tehtäväkseen määritellä asioita ihmisyyden vapauden arimmalla alueella. Käytännössä koulu on ehdollistettu tietyn maailmankatsomuksellisen päätöksen väli-kappaleeksi, eikä vapaata idean muodos-tusta sallita tällä alueella. Ja vaikka se muodollisesti olisi sallittuakin, se tukehtuu yleensä opettajainhuoneissa, koululauta-kunnissa ja virastoissa. Yhtenäiskulttuuri ei kanna liberalistisia ideoita. Vaikka pari-kymmentä vuotta sitten puhuttiin "järjes-telmästä" ja jopa "aivopesusta", niin nyt todella eletään "järjestelmässä", eikä olisi kovin pahaa liioittelua puhua "aivopesus-ta" — jos se ei olisi sopimatonta.

Akava-lehden kannessa opetusministeri ja OAJ:n puheenjohtaja kauhailevat toi-siaan onnellisesti hymyillen. Tämä vahvis-taa sen epäilyn, että ammattiyhdistysliike on langennut pitkälle halussaan hallita kasvatustoimintaa muutoinkin kuin vain opet-tajien ammatillisten etujen suhteen. Se kai kuuluu "järjestelmään". Valtionhoitajien ja ammattiyhdistyksen ideologiset edut näyttävät yhtyvän. Meillähän nykyään on kaikki "maailman parasta", koululaitos-kin. Muuta ei saa ainakaan sanoa. Kun am-mattiyhdistyksessä ja valtiovallan kahvassa on sama ideologia, on kansalainen tietenk-in kovin ahtaalla, kukapa hänen pyrki-myksiään tukisi.

OAJ:n johdon lankeemusta osoittaa vielä sekin, että samaisessa lehdessä ammat-
tiyhdistysjohtaja ottaa kantaa ns. steiner-
koulukysymykseen. Hän sanoo vastusta-
vansa niitä ehdottomasti ja on siis samaa
mieltä opetusministerin kanssa. Tässä on
varmasti jokin moraalinen raja ylitetty.
Ikään kuin kansalaisten omakohtainen
päämäärän muodostus ja toiminta kuului-
sivat näin selvästi valtiovallan ja ammat-
tiyhdistyksen keulahahmoille. Heidän teh-
tävänään luulisi olevan vain muodostaa
kohtuullisia puitteita kansalaisten toimin-
nalle. Nykyään ei tosin kasvattajilta myös-
kään edellytetä näkemyksiä asiastaan. He
hoitavat vain heille määrättyä virkaa. Reh-
torit ovat ilmiselvästi virkamiehistyneet.
Näkemykset ovat tukahtuneet. Kouluhalli-
tuksen pääjohtaja valittelikin syksyllä sitä,
ettei peruskoulun toteutusvaiheessa juuri
koulunjohtajia otettu tarkempaan koulu-
tukseen, koska näin olisi paremmin vältetty
syntynyt vastustus.

Kaikkien inhimillisten toimenpiteiden

taustalla ovat maailmankatsomukselliset
syyt. Liberalismissa maailmankatsomuksen
muodostus kuuluu kansalaisten vapauden
alueeseen. Totalitaarisissa oloissa maail-
mankatsomuksia säätelee valtiovalta.
Luonnollisesti se palkitsee uskollisimmat
noudattajansa. Maailmankatsomus mah-
dollistaa aina toimenpiteet ja selittää ne oi-
keutetuiksi. Maailmankatsomukset ovat ai-
na jäsentämässä yhteiskuntaa.

Ehkä juuri nyt olemmekin syvässä maail-
mankatsomuksellisessa murroksessa. Van-
ha ei kannan ja aiheuttaa kouristuksia. Uusi
ei ole vielä muodostunut ja on voimatto-
muuttaan vielä arka ja peloissaan valtojen
edessä. Tuntuu kuin Suomi valitsisi joka
päivä, minkä suunnan se ottaa. Teemme
jokainen valintaa omista teoistamme ja
kannanotoistamme joka hetki. Eikä kenen-
kään meidän kohdalla ole varmuutta,
olemmeko valinneet "oikein". Tulevaisuus
näyttää sen, mutta jo nyt on hyvä yrittää
olla valveilla.

KET

Markku Nurmi:

Miten ajaututtiin konsensukseen

Poliittisen ja taloudellisen vallan liitto

Suomessa korkein poliittinen ja taloudelli-
nen valta ovat muita Pohjoismaita enem-
män integroituneet keskenään. Samat am-
mattipoliitikot istuvat valtioneuvoston
ohella valtionyhtiöiden hallintoneuvostois-
sa, sopivat talouskomissiossa idänkaupan
kiintiöistä ja Suomen Pankin pankkival-
tuusmiehinä rahapolitiikasta.

Tämä poliittisen ja taloudellisen vallan
liitto on peräisin toisen maailmansodan ja
erityisesti sotakorvausteollisuuden ajoilta.
Silloin oli kaikki kansakunnan voimavarat
keskitettävä sotalaskun maksuun.

Kehitystä jatkoi 1956 presidentiksi nous-
seen Urho Kekkosen kiinnostus talouspoli-
tiikkaan. Kekkosen, Korsimon ja Raaden
yhteistuumin perustettiin mm. Neste Oy ja
ideoitiin muitakin valtionyhtiöitä. Vuori-
neuvokset vuorostaan istuivat tiiviisti Kek-

kosen saunassa, kalamatkoilla ja idänmatkoilla isojen kauppojen toivossa.

Menettely on jatkunut Kekkosen jälkeen. Kalevi Sorsan, Jermu Laineen ja Paavo Värysen virallisilla ulkomaanmatkoilla on mukana aina nimekäs vuorineuvoskaarti. Vuorineuvoksille matkat ovat tilaisuuksia tehdä kauppvoja. Delegaatioita vetäville ministereille arvovaltainen talousmiesten joukko on hyvä taustatuki ja statuksen kohottaja.

Valtionyhtiöille on puolestaan etu, jos hallintoneuvoton puheenjohtajana on näytävä poliitikko, joka pystyy junailemaan yhtiön asioita hallituksessa, kauppa- ja teollisuusministeriössä tai vaikkapa ulkomaankaupassa.

Suomi altis korporativismille

Suomi on ehkä Pohjoismaiden kapitalistisin maa. Missään muualla ei talouselämää ohjaava lainsäädäntö ole yhtä pyöreää ja valvontakoneistot pehmeitä. Esimerkiksi monopolien ja kartellien toimintaa säätelevä kilpailunedistämislaki on kilpailuasiamies Olavi Värysen mukaan Länsi-Euroopan lepsuin — Portugalin jälkeen. Nyt lakia hieman terävöitetään.

Suomi on myös pieni maa. Kaikki tärkeät henkilöt tuntevat toisensa. Isoista asioista on helppo sopia ilman kiusallista julkisuutta ja virallisia pöytäkirjoja.

Lainsäädäntöä tai valtion rahoja vaativia asioita voidaan pistää läpi konsensuspolitiikan nimissä esimerkiksi Pekkas-ratkaisujen tulopoliittisina liitteinä, devalvaation jälkihoitopaketteina, idänkaupan sopimuksina tai valtion budjettilakeina. Näihin ei eduskunta eikä liiemmin tasavallan hallitukseen puutu, muutamaa asiaan vihittyä avainministeriä lukuunottamatta.

Vaihtoehdoton konsensus

Nykyisen Sorsan-Pekkan-Pekkasen konsensuspolitiikan jatkaminen jäykistää yhteiskuntaa, estää uusien asioiden ja ihmisten esillepääsyä ja vahvistaa kulloinkin vallassa olevien henkilöiden asemaa. Tämä selittää hyvin sen, ketkä konsensuspolitiikkaa nyt puolustavat ja ketkä sitä vastustavat.

Kaikenlainen uudistuskäyttäytyminen vaikeutuu. Myös hallinto byrokratisoituu ja perimmäinen vallankäyttö häipyä kauas vaaleilla valittujen luottamusmiesten, eduskunnan ja kunnanvaltuustojen ulottumattomiin.

Konsensuspolitiikka on pysäyttänyt myös verenvaihdon tasavallan huipulla tyynnytellessään vastakkaisia voimavirtauksia. Vaaleista toiseen jatkavat lähes samat miehet ja naiset. Joku SMP saattaa vain ajoittain tuoda pienen ohimenevän väriläiskän.

Kilpailu ministeripaikoista ei pääosin tapahdu puolueitten välillä, koska vaalin jälkeenkin samat puolueet jatkavat hallituksessa lähes samoilla mandaateilla. Sitäkin verisempi kilpailu käydään kunkin puolueen sisällä. Siellä mietitään esimerkiksi, kuka kepulainen pääsee maatalousministeriksi, sosiaali- ja terveysministeriksi, valtiovarainministeriksi, puolustusministeriksi tai vaikkapa pakolliseksi naisministeriksi.

Todellista vallanvaihtoa, kuten muissa Pohjoismaissa ja yleensäkin perinteisissä demokratioissa, eduskuntavaalit eivät ole aikoihin tuoneet. Tähän ovat vaikuttaneet osaltaan myös määräänemistösäädökset.

Jos Suomessa sovellettaisiin ruotsalaista käytäntöä, pistettäisiin demarit armotta jäähypenkille. Vasemmiston yhteensä alle 38 prosentin kannatus ei riittäisi hallituspaikkoihin. Demareiden oma 25 prosentin kannatus ei yksin riittäisi mihinkään. Kommunistisen puolueen hajoamisprosessi heikentää edelleen vasemmiston yhteiskannatusta.

Mitenkähän Kalevi Sorsa ja Erkki Liikenen oppositiojohtajan rooliin oikein sopeutuisivat? Pieni muistutus kuolevaisuudesta voisi kuitenkin tehdä hyvää kummallekin.

Uuden valtaeliitin nousu

Yhteiskunnan holhouksen kasvun myötä on kuin huomaamatta noussut uusi rajoiltaan epämääräinen valtaeliitti. Sen keskeisiä hahmoja ovat taloudellista ja byrokraattista valtaa käyttävät hallituksen avainministerit, etujärjestöjen johtajat sekä byrokration ja talouselämän johtohahmot.

Pelkistetysti tämän ryhmän näkee esi-

merkiksi pääministeri Kalevi Sorsan Neuvostoliiton matkaseurueesta tai uudesta talouskomissiosta. Joukosta puuttuu oikeastaan vain pankkien, vakuutuslaitosten ja kaupan suurten keskusliikkeiden edustus.

Uuden valtaeliitin synnyn kulmakivi on yhteiskunnan osuuden ja suurorganisaatioiden vallan kasvu. Yhä useampi asia joudataan hoitamaan keskushallinnon kautta.

Valtiontalouden osuus on kasvanut nopeasti. TUPO-ratkaisut, valtionyhtiöt, Neuvostoliiton kauppa, pankkien, vakuutuslaitosten ja puunjalostusteollisuuden riskittäinen omistus, kaupan suurten keskusliikkeiden valta tuottajaportaassa sekä kaavoitus- ja rakennusoikeusruletti ovat kaikki lisänneet taloudellisen vallan keskittymistä. Yhä useampi asia on mennyt luvavaraiseksi. Tätä valtaa käyttävät muodostavat tämän päivän uuden valtaeliitin, eräänlaisen itse itseään täydentävän uusfeodalistisen aateliston.

Näin kuin huomaamatta on suomalaisen yhteiskuntaan muodostunut keskinäisten etujen toisiinsa liittämä joukko, joka silloin tällöin mustilla limousineilla kiireesti piipahtaa valtarakenteittensa huipulta kannattajiensa kokouksissa.

Valtaeliittiin kuuluvat ammattipoliitikot varovat visusti, että puoluekokoukset, puoluevaltuuskunnan kokoukset ja muut viralliset elimet eivät voi päättää olennaisista asioista. Potentiaaliset uudet mielipidejohtajat ja muut joukkojen johtajat likvidoidaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Päätön joukko on vaaraton.

Sosialidemokraatit valvovat itseään

Demarit ovat keskittäneet valtaa itselleen erityisesti virkamieskoneistojen kautta. Toissijaisesti valtaa käytetään etujärjestöjen kautta ja vasta kolmas keino demareille ovat parlamentaariset vaikutuskanavat, hallitus ja eduskunta.

Myös valvontakoneistojen merkitys on kasvanut. Niinpä valtion talouden kasvavia rahavirtoja valvoo valtiontalouden tarkastusvirasto Esko Niskasen johdolla. Pankkien ja vakuutuslaitosten toimintaa valvoo Jussi Linnamon johdolla pankkitarkastusvirasto.

Hintoja, kartelleja ja tuotteiden laatua

valvoo Seppo Raution johdolla elinkeinohallitus, joka ei ole isommalti ärhennellyt maan suurimmille taloudellisen vallan keskittymille.

Yhteistä näille valvontaelimille on valvonnan leppoisuuden ohella se, että niitä kaikkia johtaa jäsenkirjademari. Rautio, Linnamo, Niskanen, Väyrynen ja af Schulten (kuluttaja-asiamies) ovat kaikki demareita. — Joskin kilpailuasiamies Väyrynen on ottanut etäisyyttä entiseen taustaryhmäänsä. Hänet syrjäytettiin aikoinaan elinkeinohallituksen pääjohtajan pallilta.

Demarijohtoiset valvontaelimet valvovat siis demarijohtoisen valtionhallintokoneiston vallankäyttöä.

Yleensäkin demarit ovat nähneet paljon vaivaa hallintobyrokratian miehittämiseksi. He olivat valppaita, kun nuorempaa virkamieskuntaa nimitettiin 1970-luvun hallintobyrokratian voimakkaan laajennuksen aikana.

Keskustapuolue sen sijaan keskittyi maaherrojen, kansliapäälliköiden, pääjohtajien ja ylijohtajien nimittämiseen. Keskustalaiset maaherrat ja pääjohtajat lähtevät kuitenkin pian eläkkeelle. Tilalle nousee väistämättä kymmenen vuotta byrokratian sisällä pätevoityneitä nuorempia demarivirkamiehiä tai sopivan pehmeitä sitoutumattomia, jolloin hallinnon yleisote säilyy demareilla. Erityisesti Keskustapuolueen asemat ovat heikentyneet ulkomaankaupassa ja yleensäkin kauppa- ja teollisuusministeriössä, Suomen Pankissa ja rakennushallituksessa.

Kokoomus on 20 prosentin kannatuksesta huolimatta kunnallispoliittista kaavoitustointia lukuunottamatta ulkona kuvioista taloudellisen vallan käytössä. Kokoomuksen paikan valtakunnan tasolla täyttää lähes poikkeuksetta etujärjestöjohtaja tai vuorineuvos.

Talonpoika liituroitahousuissa

Keskustapuolueen johdon asema on uudessa valtaeliitissä ongelmallinen. Entisenä valtionhoitajapuolueena kepulla on edelleen runsaasti kunniapuheenjohtajuuksia. Myös taktisesti hyvä sijainti poliittisen kentän keskellä on tuonut keppulle parlamentaarista osuutta suuremman osuuden esi-

merkiksi valtionyhtiöiden hallintoneuvosten puheenjohtajuuksista.

Kuitenkin kepun todellinen panos taloudellisessa vallankäytössä on olennaisesti kutistunut. Valtavirrat kulkevat nyt demareiden ja heidän hallitsemiensa byrokratioiden kautta. Kun hallintokoneisto, esimerkiksi valtiovarainministeriö syöttää demarivirkamiesten toimesta valmiiksi yhdenmukaistettua puhetekstiä, ehdotuksia ja lakiesityksiä, ei organisaation ylimpänä huipuna istuvalla ministerillä ole käytännössä paljoakaan mahdollisuuksia vaikuttaa organisaationsa yleissuuntaan, vaikka ulospäin ministeri saakin suvereenisti edustaa ministeriötään.

Etujärjestöjen harjoittamassa tulopolitiikassa kepulla on myös heikko asema. Ainoastaan MTK:lle myönnetään puheoikeus omalla sektorillaan. Kommunistien aseman heikennyttyä palkansaajajärjestöjen sisällä valta on luisunut lähes suvereenisti demareille.

Kepun joukot uudessa valtaeliitissä ovat niukat ja kaaderit lähes olemattomat. Kepulaisille on talouspolitiikassa jäänyt panttivangin ja valtakunnan selittelijän rooli.

Vapaat tiedotusvälineet — kansanvallan turva

Valtaeliitin toiminnan tehokkaimpana valvojana ovat tänä päivänä vapaat tiedotusvälineet. Byrokratiat pelkäävät paljon enemmän huipputoimittajien vierailuja kuin valtion tilintarkastajien ja muiden vastaavien virallisessa vastuussa olevien luottamusmiesten tarkastusvaateita.

Tiedotusvälineet ovat tuoneet näyttävästi esiin Helsingin metrolahjukset, Saloran veropetokset, demareiden teollisuuspoliittisen Valco-fiaskon, laivuri Ojarannan jäte-tynnyriseikkailut Nokian ongelmajätteillä, Pieksämäen lääkärijupakan, ydinvoimala-asiat, elinkeinohallituksen sisäiset törmäilyt, komissario Aittoniemen hyllytyksen Noppa III:n tutkinnasta ja monta muuta asiaa.

Keskusrikospoliisin rohkea toiminta, yhdistettynä valppaisiin tiedotusvälineisiin näyttääkin olevan se yhdistelmä, jota valtaeliitti erityisesti pelkää.

Keskusrikospoliisi on käynyt pidättä-

mässä korkeinta johtoa useista taloudellisista valtaa käyttävistä keskusvirastoista. Mm. verohallitus, asuntohallitus, raken-nushallitus, lääkintöhallitus, posti- ja lennätinhallitus sekä merenkulkuhallitus ovat olleet pidätyslistalla.

Listaan voi hyvinkin tulla jatkoa, vaikka keskusrikospoliisin 13 talousrikostarkastajaa eivät pitkälle riitä: Aittoniemen ja Laakkosen hyllytys on todella arveluttava ennakkotapaus. Olihan näiden tehotutkijoiden määrä seuraavaksi paneutua Tampereen Hervannan alueen merkilliseen kaavoitusrulettiin. Tämän odotettiin tuovan esille demareiden ja kokoomuksen rahavirtoja.

Ei olekaan ihme, että valtionhoitajapuolueen puoluekokouksessa Lahdessa niin Kalevi Sorsa kuin Erkki Liikanenkin hyökkäsivät kovin sanoin lehdistön "infokratiaa" vastaan. Samaan aikaan poliisi haaskeli turhaan puoluekokouspaikalta kokouksen puheenjohtajaksi alkujaan valittua Tampereen kaupunginjohtajaa ja entistä oikeusministeriä Pekka Paavolaa.

Paavolan tempaus on hyvä esimerkki tiedotusvälineiden voimasta. Ellei asiasta olisi tullut julkista, Paavola istuisi edelleen van-kasti kaupunginjohtajana. Erotetuille apulaisilleen, mm. kaavoitusasioista vastaavalle apulaiskaupunginjohtajalle, Paavola ehti kuitenkin järjestää uuden työpaikan kaupungilta.

Hyökkäykset vapaita tiedotusvälineitä kohtaan on torjuttava jyrkästi. Erityisen epäluuloisesti tulee suhtautua valtaeliitin pyrkimyksiin tiedotusvälineiden toiminta-edellytysten leikkaamiseksi.

Mahdollisimman suuri avoimuus yhteiskunnallisessa päätöksenteossa on kaikkien puhtain paperein toimivien yhteinen etu. Jos jotain halutaan salailla, on syytä kysyä, miksi salailua halutaan ja ennen kaikkea, kuka sitä haluaa.

Aloitetaan tästä

Aluksi olisi syytä purkaa turhanpäiväistä holhousmentaliteettia. Pitäisi valvoa olennaisia asioita, johtavia taloudellista valtaa käyttäviä byrokraatteja, isoja yhtiöitä ja niiden Isoja Poikia.

Tavalliset pienet ihmiset, heidän omakotitalonsa, kauppaliikkeensä ja maatilansa

pitäisi jättää ihmisten itsensä hoitoon. Ei ihminen tahallaan pilaa omaa elinympäristöään, jos hänellä on mahdollisuus koh-
tuullisesti sitä välttää. Jos päättävältä viedään, häviää samalla vastuuntunto tule-
vaisuudesta.

Kaavoituksessa ja ympäristöpäästöissä huomio on kiinnitettävä suuriin ympäris-
tön pilaajiin. Kemiran, Nesteen, Rautaruu-
kin, puunjalostusteollisuuden, suurten
väestökeskusten, Lapin avohakkuiden ja
aurausten, öljyvuotojen sekä energian tuo-
tannon rinnalla maaseudun ja omakotitalo-
jen aiheuttamat ympäristöuhkat ovat kuin
hytтын hyrähdyks.

Yhteiskunnalliseen päätöksentekoon tar-
vitaan edelleen mukaan aatteita ja ihanteel-
lisuutta sekä näkemystä siitä, millaiset elin-
olosuhteet jäävät perinnöksi lapsenlapsil-
lemme. Ahdaskatseiset, pelkkiin seuraavan
vuoden budjettinumeroihin tuijottavat ja
arvovaltakysymyksiä turhanpäiväisesti ko-
rostavat byrokraatit ovat pitkällä aikavälil-
lä vaaraksi ihmiskunnan elämän edellytyk-
sille.

Alustus on pidetty 20.2. Joensuun kriittisen
korkeakoulun esitelmätilaisuudessa, joka
kuului sarjaan Konsensus — kehityksen
edistäjä vai este Suomessa

Reijo Wilenius:

Suomen kulttuurin suurta linjaa

Lönnrotin, Runebergin ja Snellmanin elä-
mäkerroissa tulee esiin heidän syvä erilai-
suutensa. Lyhyesti luonnehtien Lönnrot on
äärimmäisen vaatimaton tuntoihminen,
Runeberg impulsiivinen sydämen ihminen,
jolla "sydän nousee päähän", ja Snellman
itsetietoinen ajattelun ja tahdon ihminen.

Mutta kun heidän peruskatsomuksensa
asettaa rinnakkain, alkaa erottua myös yh-
teinen pohjavirta, jota yritän seuraavassa
hahmottaa. Jäsenän tämän yhteisyyden
kolmeen lohkoon:

- (1) Heidän näkemyksensä hengen todelli-
suudesta ja hengen ja luonnon yksey-
destä, mitä voisi nimittää 'idealistiseksi
naturalismiksi';

- (2) heidän näkemyksensä ihmisen henki-
sestä kehityksestä ja sen yhteydestä
kristinuskoon, mitä voisi nimittää
'kristilliseksi humanismiksi', ja
- (3) heidän näkemyksensä Suomen olemuk-
sesta ja tarkoituksesta.

Henki ja luonto

Kaikille kolmelle oli jossakin mielessä to-
dellista aistittavan lisäksi yliaistillinen, hen-
kinen.

Lönnrotin kohdalla tämä peruskatsomus
tulee ehkä selvimmin esiin hänen lääketie-
teellisessä väitöskirjassaan *Suomalaisten*

maagisesta parantamistaidosta (1832). Siinä hän erottaa inhimillisessä tiedossa kaksi haaraa: aistillisen ja yliaistillisen tiedon. Hänen mukaansa "yksipuolista on kaikki tieto, joka ottaa huomioon vain yhden näistä kahdesta puolesta". Oppinut maailma on rajoittunut aistitietoon, kun taas yliaistillinen tieto elää lähinnä kansan keskuudessa ja vaikuttaa mm. parantamistaidossa.

Lönnrotin tiedonihanne on näiden kahden tiedon tasapaino, josta hän käyttää kaunista vertauskuvaa: kuten aurinko aamuin ja illoin näkyy selvimmin silmillemme, mutta keskipäivällä häikäisee, ilmenee alkuperäinen tieto lähinnä tuossa välitilassa, aistillisen "päivätiedon" ja yliaistillisen "yötiedon" tasapainossa. Sopusointuinen suhde luontoon edellyttää myös tietoa luonnon yliaistillisesta puolesta.

Lönnrotille yliaistillinen ei ole mitään aistillisesta erillistä, vaan ne muodostavat todellisuudessa ehyen kokonaisuuden. Lönnrotin luonnonkuvauksista näkyy, että hänellä oli hyvin rakastava ja ymmärtävä suhde luontoon.

Lönnrotia kiinnosti myös se tietoisuustila, "selvänään tila", joka merkitsi "kykyä tutkia tavallisille aisteille kätkeytyjä asioita". Tähän käsitykseen toisenlaisen tietoisuustilan mahdollisuudesta pohjasi hänen syvä kunnioituksensa suomalaista mytologiaa kohtaan. "Mitä ovat meidän aikamme kansat muuta kuin lapsia esi-isiemme rinnalla."

Myös *Runebergin* vahva kokemus yliaistillisen todellisuudesta liittyi luonnonkatsomukseen, jota Werner Söderhjelm *Runeberg-tutkimuksessaan* pitää hyvin goeteläisenä. Katsomus luonnon henkisyystä kasvoi esiin *Runebergin* omista kokemuksista (hän ei ilmeisesti lainkaan tuntenut Goethen luonnontieteellisiä kirjoituksia).

Tämä syvä luonnontunne tuli esiin jo realistisessa *Saarijärvi-kirjoituksessa* (1832), selvimmin *Vanhan puutarhurin kirjeissä* (1837). Luontoon itseensä sisältyvä ideaalinen elementti, sitä ei tarvitse ulkoapäin tuoda, 'runoilla' luontoon. Taiteilija ei saa lisätä luontoon mitään romanttiskoristeellista. Tämä on *Runebergin* realismia; mutta hänen realiteettiinsa sisältyvä ideaalinen, olemuksellinen. Kirjoituksessa

Huomautus taiteilijan suhteesta luontoon (1833) hän sanoo, että taiteilija vain selvittää, kirkastaa (förklarar) luonnon omaa kauneutta. "Se merkitsee sitä, että hän antaa puhtaasti todellisen tulla esiin, vapautettuna epäolennaisesta..." Siten *Runeberg* teoksissaan paljasti Suomen luonnon aistillis-yliaistillisen laadun.

Snellman kritikoi *Runebergin Maamme*-runossa ilmenevää luonnonsisänmaallisuutta. Muutoinkin he olivat monessa asiassa poleemisessa suhteessa. "Mutta me potkimme toisiamme saman peiton alla", sanoi *Runeberg*, ja tuo sama peitto oli yhteinen hegeliläinen katsomus hengen todellisuudesta, jota *Runeberg* lähestyi runoilijana, *Snellman* ajattelijana. Kumpikin torjui maailman jakamisen toisistaan erilliseen hengen ja aineen todellisuuteen.

Ehkä selkeimmin *Snellmanin* todellisuuskuva tulee esiin hänen professorinväitöskirjassaan *Hengen suhteesta aineeseen* (1848), joka oli hänen viimeinen filosofinen tutkimuksensa.

Siinä hänen pyrkimyksensä oli saattaa filosofia ja luonnontiede lähempään vuorovaikutukseen. Filosofia on tutkinut pelkästään käsitteitä, ideoita, ja luonnontiede pelkästään aistittavia ulkoisia ilmiöitä. Ideoita ei pidä kuitenkaan etsiä ilmiöiden ulkopuolelta vaan ne piilevät ilmiöissä itsessään.

Luonto ei ole hengetön, kuten luonnontieteilijät luulevat ja sivuuttavat ilmiöiden ideaalisen, henkisen puolen. *Snellmanin* mukaan heidän olisi opittava "ammentamaan" (haurire) ilmiöiden ideat ilmiöistä itsestään. On saatava aikaan yliaistillisen ja aistillisen sovitus, joka vastaa todellisuuden omaa aistillis-yliaistillista luonnetta. Pelkkä aistikokemus ei tavoita todellisuudessa piilevää yliaistillista henkeä.

Myös *Snellman* lähestyy sellaista luonnontarkastelun suuntaa, jota voidaan sanoa goeteläiseksi fenomenologiaksi.

Kaikkien kolmen klassikon asenne luonnon aistilliseen kokemiseen on selkeästi myönteinen, mutta yhtä selkeästi he katsovat, että luonnon ja maailman kokonaisuuteen kuuluu yliaistillinen, henkinen puoli, jonka ihminen voi tajuta ja tiedostaa. Tämä todellisuuden kaksi puolta eivät ole erillisiä vaan muodostavat yhtenäisen koko-

naisuuden. Heidän katsomustaan voidaan nimittää *idealistiseksi naturalismiksi*.

Henkinen kasvu ja kristinusko

Edellä kuvattu peruskatsomus luonnehtii myös heidän suhdettaan kristinuskoon.

Vaikka Lönnrot oli luonteeltaan sovinollinen ja suvaitsevainen, häntä ärsytti syvästi herännäisten kristittyjen kielteinen asenne kansanrunouteen ja yleensä maalliseen kulttuuriin. Hän katsoi suorastaan sairaaksi herännäisten pyrkimyksen irtautua maallisesta ja luonnollisesta (kirjoituksessa *Kajaanin seudun lahkolaisuudesta*, 1835). Vastavuoroisesti herännäiseltä taholta tuomittiin Lönnrot helvettiin.

Samassa kirjoituksessa Lönnrot luonnehtii oman uskonnollisen asenteensa sadulla kahdesta veljeksestä, jotka pyrkivät laaksosta Vuoren Herran luo. Ensimmäinen veli tuijottaa kaiken aikaa vuoren laelle, peläten muuten eksyvänsä; toinenkin katsoo usein korkeuteen, mutta hän katsoo myös ympäröivään luontoon, rakastaa sitä ja nauttii sen hedelmistä. Molemmat pääsevät perille, mutta Vuoren Herra löytää ensimmäistä veljeä: "Sinä typerys! Olisit voinut toimia veljesi tavoin, sillä niin korkea on asuntoni, että se näkyy kaikkialle mihin olisit joutunutkin."

Kantelettaren esipuheessa Lönnrot puolustaa avaramielistä kristillisyyttä: "Kristillisuus on iso monihaarainen ja monilehväinen latvallansa taivaaseen ylettyvä puu." Lönnrotille kristillisuus oli ennenkin elämänasenne kuin oppijärjestelmä.

Runeberg joutui yhtä lailla kuin Lönnrot ristiriitaan ahtaan herännäisyyden kanssa. Morgonbladissa hän puolusti Lönnrotia herännäisiä vastaan ja tiivistä oman kantansa mietelmään: "Kokonaan ylenkatsoa maallista ja ulkonaista, sitä tyhjänä pitäen, ja etsiä Jumalaa vain maailman ulkopuolelta ei ole vähemmän väärää kuin selittää vain tämä maallinen todellisuudeksi ja kielittää Jumala sen ulkopuolella."

Vanhan puutarhurin kirjeissä (1837) ja niihin liittyvässä polemiikissa Runeberg selvittää perusteellisemmin luonnonystävällistä kristillisyyttään. "Sillä miten näemme kaikki kohtaamamme ilmiöt, ellei niistä sä-

teile vastaamme Ikuisen valoa? Ilman sitä näemme ne vain pimeinä ja langenneina, ..." Hän torjuu maailman jyrkän kahtiajaon; hänen mukaansa on "elävällä vakauksella tunnustettava, että Sovittaja on kumonnut tämän kahtiajaon, että langenneen mahti olla langennut on murtunut, ... että maailma pahana on Kristuksen voittama". "Runeberg varoittaa herännäisten asenteen seurauksista: se synnyttää lopulta "julman toiveen" tuhota kaikki se mainen, mikä muka erottaa ihmisen Jumalasta. Runeberg kehittää eräänlaisen kristillisen luonnonsuojelun filosofian.

Runebergin kristillisuus on myös kulttuurikristillisyyttä: ihmisen tulee "pysyä kaikesta", ei paeta tavallista kulttuuria, vaan siinä vähitellen kehittää sellaista kulttuuria, joka vähentää ihmisen vierautumista Jumalasta. Hän korostaa ihmisen henkisen kasvun hitautta: "Ihmisen kehitys vapautteen tai — jos niin halutaan sanoa — korkeampaan elämään tapahtuu kasvin kasvun tapaan hitaasti ja ilman hyppäyksiä." "Tie on pitkä, ja sitä on kuljettava kärsivällisesti." Ja samoin kuin Lönnrot, Runeberg puhuu Jumalan palvelun moninaisuudesta: "Älkää sen vuoksi sanoko nähdesänne veljen, joka ei teidän tavallanne valvo ja ajattele rukouksissa: Katso, tämä on kadotettu! Sillä tämä saattaa... omalla tavallaan vaivojaan säästämättä työskennellä Kristuksen asian hyväksi."

Myös Snellmania arvostelivat "uskonnolliset intoilijat", kuten hän heitä teoksessaan *Persoonallisuuden idea* (1841) nimittää. Hänen mielestään nämä "pelaavat väärää peliä ihmisen epätäydellisyydellä". Nähdäkseni Snellmanin kristillisen vakauksen voi tiivistää lauseeksi: Koska Jumala on tullut ihmiseksi, voi ihminen kohota jumalalliseen. Ihminen on Raamatunkin mukaan luotu Jumalan kuvaksi, ja vaikka ihminen on hyvin epätäydellinen, muodostavat inhimillinen ja jumalallinen ykseyden.

Snellmanille näyttää olevan tärkeää osoittaa, ettei hänen hegeliläinen ajattelunsa ole ristiriidassa kristinuskon keskeisen sisällön kanssa. Mutta vallitsevan teologian kanssa hän joutui erimielisyyteen, kun hän luottaa järjelliseen, tiedostavaan ajatteluun kristinuskon sisältöjen selvittäjänä.

Hän ei liioin näe ristiriitaa ihmisen henkisen kasvun — jota Persoonallisuuden idea -teoksessa olennaisesti kuvataan — ja kristinuskon välillä. Päin vastoin, juuri henkisessä, ennen muuta eettisessä kasvussa toteutuu kristillisyyden paavalilainen ydin: "En minä, vaan Kristus minussa."

Luennoissaan *Hengen olemuksesta* kevätlukukaudella 1843 Snellman esittää uudelleen — teologeille vastakkaisen — käsityksensä inhimillisen tiedon mahdollisuuksista. Hän ei tunnusta rajoja henkiselle kasvulle ja tiedolle. "Tiede hengestä" (vetenskapen om anden) kohdistuu ihmishengen yliaistilliseen maailmaan, se on ihmisille läheisintä ja konkreettista tietoa, joka tosin vaatii kiinteätä ajattelun otetta. Sellaisena tietona filosofia kykenee "ilmaisemaan ikuisen läsnäoloa äärellisessä" ja siten "saattamaan ajattelevan tietämisen ja uskonnollisen tunteen sovintoon keskenään".

Virkaanastujaisesityksessään *Tieteiden järjestelmästä* (1856) Snellman vielä palaa tiedon ja uskon suhteeseen. Ihminen pystyy tiedostamaan "olevaisen järjellisen yhteyden" (kuten hän oli jo esittänyt nuoruudenkirjoituksessaan *Teosofia, maailma ja ihminen*). Syksyn 1856 luennoissaan hän edelleen painotti inhimillisen tiedon mahdollisuuksia: tieteen huipentuma on tieto Jumalasta. On väärin vetää uskonnon ympärille raja, jota tiedostava järki ei saa ylittää.

Kokoavasti voidaan kaikkien kolmen klassikon kohdalla puhua *kristillisestä humanismista*, joka — pietismin vastaisesti — osoittaa vähittäisen henkisen kasvun mahdollisuudet kulttuurissa ja luonnossa. Samaa avaraa kristillisyyden linjaa edustaa myöhemmin Topelius.

Suomen luonne ja tehtävä

Historiallisessa tarkastelussa on hämmästyttävää, miten näiden kolmen klassikon vaikutus — heidän erilaisuudestaan huolimatta — muodosti Suomessa melko eheän ja yhtenäisen kokonaisuuden.

Lönnrotin osuus oli kansanrunouden, yleensä kansankulttuurin kohottaminen esiin, myös yleiskielen muodostaminen

kansankielen aineksista. Suomen kulttuurin suureen linjaan kuuluu, että se pohjaa vanhaan kansankulttuuriin. Englantilainen Suomen kirjallisuuden tutkija Michael Branch on huomauttanut tästä Suomen kulttuurin ominaispiirteestä: 1800-luvun klassikoiden ansiosta täällä ei päässyt syntymään sellaista kansasta erillistä yläluokan kulttuuria kuin yleensä Euroopassa.

Kansankulttuurista Lönnrot muokkasi Suomen ensimmäisen kulttuuriannin muulle maailmalle: *Kalevalan*. Osittain tältä perustalta nousi myös Suomen seuraava kulttuuriantti maailmalle: Sibeliuksen musiikki. Yleensäkin Suomen kirjallisuus ja taide säilytti pitkään tietyn kansanläheisyyden ja muodosti — Kivistä Linnaan ja Päätaloon — kansan itseymmärrystä.

Lönnrot tosin epäonnistui pyrkimyksessään elvyttää kansanrunous kansan keskuudessa. Hänelle oli oikeastaan odottamatonta, että siitä tuli hänen väheksymänsä korkeakulttuurin virike. Hän itse asetti kansanviisauden ja -runouden tieteellisen oppineisuuden ja aikansa taidernoudon edelle.

Niin palavasti kuin Lönnrot edistikin suomen kieltä ja suomenkielistä kulttuuria, hän ei missään tapauksessa halunnut (sanojensa mukaan) "ruotsin kielen sortoa". Hänen näkemykseensä Suomesta sisältyi — kuten Runebergilla ja Snellmanilla — suomen ja ruotsin kielen rinnakkainelo. Hän piti suomenkielisen ja ruotsinkielisen kansanaineksen olemassaoloa Suomessa "onnena eikä onnettomuutena", perustana, jolta Suomen kansa pääsee kohoamaan korkeammalle tasolle. "Historia nimittäin osoittaa meille että ne kansat, jotka ovat syntyneet eri kansanainesten sekoituksesta, ovat olleet historian voimakkaimpia ja älykkäimpiä kansoja, kuten esim. kreikkalaiset muinaisaikana..." (Åbo Underrättelser 45/1862)

Lönnrotin näkemykseen Suomen henkisestä kehityksestä kuului — hänen luonteensa mukaan — rauhallinen rakentava työ. Snellman-kritiikkiä saattaa olla lausumassa (1860): "Mutta kun nykyiset Jerikon muurit eivät raukea paljaasta huutamisesta, niin luulisinkin niiden valinneen paremman puolen, jotka työllä ja vaivalla kokevat tarkoituksensa voittoa..." Rauhanomaisen työn ihanteen hän esitti myös

muistopuheessaan A.J. Sjögrenistä 1855: "On olemassa sankareita muuallakin kuin taistelutantereilla,... sankareita sitkeässä työssä,... ja ihmiskunnan hyväksi olisi toivottava, että nämä rauhan sankarit olisivat yhtä lukuisat kuin sodan."

Lönnrotin isänmaan (tai Suomen) käsite näyttää saavan sisältönsä lähinnä lapsuuden luonnonkokemuksista. "Se on se maa, jossa silmämme ensi kerran aukenivat päivän valolle,... Se maa, jossa kedot kukkineensa, ahot marjoinensa, lehdot lauluineensa, taivas tähtinensä ilahuttelivat meitä laskuna ja ihaluttelevatpa vielä vanhempanakin, ..." Suomen "sisällistä arvoa" hän luonnehtii kalevalaisin käsittein: "Väinämöisestä runot kertovat, että hän oli tietäjä iän ikuinen, Ilmarisesta, että hän oli ylen taitava takoja, ja Lemminkäisestä, että hänen kädessänsä tulta tuiski tuima rauta, terä varsin valkeata. Käykäämme siis heidän viittomaa tietä ja pyytäkäämme kunnostaa isänmaatamme tieteillä, taiteilla ja muilla urostöillä." (Hämäläinen 9/1862)

Runeberg on nähty 'hurraa-isänmaallisuuden' perikuvana, lähinnä *Vänrikin Stoolin tarinoiden* perusteella. Vänrikit on kuitenkin monisärmäinen teos, jossa "vihollinenkin" nähdään olemuksellisesti ihmisenä (mm. *Kulnev*-runo) ja jossa esiintyy jopa pasifistinen juonne (*Kuoleva soturi*). Runebergin ihmiskuvaan kuului ihmisten perimmäinen solidaarisuus ("olemuksensa syvyydessä ihmiset ovat yhtä"), joka ilmenee myös runossa *Saarijärven Paavo*.

Nähdäkseni Vänrikkien keskeinen pyrkimys on suomalaisen olemuksen tavoittaminen, suomalaisen itseymmärryksen edistäminen, Aleksis Kiven *Seitsemän veljeksien* tapaan.

Runebergin isänmaallisuus — kuten Lönnrotin — juurtui syvään luonnonkokemukseen, joka huipentuu runossa *Heinäkuun viides päivä*. Johan Wrede on huomauttanut, ettei tässä runossa isänmaata verrata isään tai äitiin vaan rakastettuun morsiameseen. "Isänmaallisuus" on ehkä väärä sana kuvaamaan Runebergin tarkoittamaa tunnetta siitäkin syystä, että monet hänen sankarinsa ovat syntyperältään ruotsalaisia. Sitä voisi osuvammin nimittää "maan rakkaudeksi". Eräältä puoleltaan se ei ole kaukana nykyisen luonnonsuoje-

lun motiivista.

Vänrikkien *Maamme*-runon — Suomen kansallislaulun — sanojen alussa ilmenee sama "maan rakkaus" kuin Heinäkuu-runossa: "Tätä maata me rakastamme." Mutta luonnon ohella siinä tulee vahvemmin esiin kansa, joka täällä on taistellut "ajatuksin, miekoin ja auroin".

Runon kaksi viimeistä säkeistöä tuovat esiin Runebergin näkemyksen Suomen luonteesta ja tarkoituksesta. Suomennan suorasanaisesti:

"Oi maamme, tuhansien järvien maa, / missä laulu ja uskollisuus ovat asuneet, / missä elämän meri on meille antanut rannan, / menneisyytemme maa, / älä pelkää köyhyyttäsi, / ole vapaa, ole iloinen, ole turvattu."

"Sinun kukoistuksesi, vielä nupussaan, / kypsyköön esiin kuorestaan; / katso, rakkaudestamme syttyköön / sinun valosi, loistosi, ilosi, toivosi, / ja korkeampana kerran kaikukoon / meidän synnyinmaamme laulu."

Luonnon rakkauteen liittyy siten tunto Suomen henkisestä tarkoituksesta ("laulu", "valo"), joka rakkaudesta lähtevällä toiminnalla puhkeaa esiin nupustaan. Ja tosiasiaassa Runebergin erityinen osuus kansallisen kulttuurimme nousussa oli juuri rakkauden herättäminen Suomen luontoon ja kansaan. Runebergin näkemykselle "kukoistuksen puhkeamisesta" on sukua Eino Leinon näkemys Suomen tulemisesta "hengen vallaksi" (kokoelmassa *Ajan aalloilla*, 1899).

Vaikka Snellman arvosteli *Maamme*-runoa kansallistunnon liiallisesta liittämisestä luonnonrakkauteen, tulevat sen viime säkeet lähelle Snellmanin omaa näkemystä Suomen tehtävästä. Kirjeessään Fredrik Cygnaeukselle (kesällä 1840) Snellman esittää ensimmäisen ohjelmansa: "Suomi ei voi mitään väkivalloin; sivistyksen voima on sen ainoa pelastus."

Tätä perussuuntaa — kansan sivistyksen voiman kohottamista — Snellman johdonmukaisesti työssään jatkoi. Sivistyksen ja tietoisuuden tasosta riippuu niin hyvin valtiollinen kuin taloudellinen edistys. Hänen mukaansa kansakunnan tehtävä on työskennellä ihmiskunnan yleisen kehityksen hyväksi, mutta se pystyy täyttämään tehtä-

vänsä vain olemalla oma itsensä, toteuttamalla oman henkisen olemuksensa.

Kirjeessä M.A. Castrénille 1.10.1844 Snellman esittää käsityksensä Suomen kulttuurin tulevaisuudesta. Uuteen runkoon ympätty sivistys antaa aina nopeamman kasvun ja jalomman hedelmän. "Tosin suomalaisiakin tuoreempi runko on slaavit." Kannattaa todeta, ettei Snellmanilla eikä liioin Lönnrotilla tai Runebergilla ollut kielteisiä ennakkoluuloja venäläisiä kohtaan. Erityisesti Lönnrot ja Runeberg olivat läheisissä suhteissa venäläisiin oppineisiin.

Suomalaisten kansanluonnetta oli Snellman *Persoonallisuuden idean* alkusanoissa (1841) luonnehtinut "mietiskeleväksi ja uskonnolliseksi". Siksi hänen mukaansa saksalainen filosofia saa täällä vastakaikua. Kirjeessä J.J. Tengströmille 27.2.1845 hän sanoo kansallisesta luonteestamme, että "se on tosin hidas lähtemään liikkeelle, mutta se on myös työssä ja toiminnassa sitkeä. Tästä seuraa kaksi asiaa: ensinnäkin, ettei koskaan voi sytyttää ja puhalttaa liekkiä; ja toiseksi, että kun se kerran ottaa tulta, sitä ei niinkään helposti sammuteta. Kansanluonne on sitäpaitsi raakuuden tilassa. Sen yli ei ole koskaan mennyt elävöittävä henki. Isänmaallisuus, oikeammin kansallisviha on esiintynyt vain hajanaisina leimahduksina, kuten sotahistoriamme opettaa. Anna kansan kerran tuntea kuin yhtenä miehenä yleisen hengen kosketus, eikä kukaan voi ennustaa, mitä siitä syntyy. ...Mitä tarkoitusta varten säilytetään tätä raakuuden ja uneliaisuuden voimaa? Varmasti sitä varten, että se kerran alkaisi vaikuttaa hyvän puolesta."

Tämän päämäärän hyväksi on toimittava

— Snellman jatkaa — "niin pitkälle kuin tilanne antaa myöten". Hän uskoo, ettei mikään myöhempi sortopolitiikka pysty enää tukahduttamaan Suomen kulttuurin nousua, kun se kerran on lähtenyt liikkeelle. Ruotsin kieli ei ole riittävä turva venäläistämistä vastaan; vain korkea suomenkielinen sivistys voi olla kansan kilpi. Aseellisen kapinan, "miekan vastarinnan" hän jyrkästi torjuu. "En puhu silloin mistään muusta liekistä kuin siitä, joka voi näyttäytyä taistelussa sivistyksen työkentällä", hän sanoo kirjeessä Tengströmille 6.1.1848.

Johdonmukaisesti Snellman myöhemmin — Puolan kapinan aikaisessa kirjoituksessa *Sota vai rauha Suomelle* (1863), johon niin Paasikivi kuin Kekkonenkin usein viittaavat — torjui pyrkimykset käyttää länsivaltojen aseellista tukea Venäjää vastaan. "Kansakunnan tulee luottaa vain itseensä." Kansakunnan täytyy alistua historialliseen välttämättömyyteen, eikä tavoitella muuta kuin mitä sen oma voima riittää saavuttamaan tai säilyttämään. Mutta pienikin kansa voi osoittaa voimansa alistumisessaan historialliseen välttämättömyyteen; "sillä ei ole mitään kohtaloita, joiden ylle se ei pysty kohoamaan itsessään kehittämällä itseään."

Viimeinen lause viittaa Snellmanille läheiseen kansakunnan henkisen kehityksen aatteeseen. "Sivistyksen voima on sen (Suomen) ainoa pelastus."

Alustus päätti 19.3.1985 Reijo Wileniuksen neliosaisen esitelmäsarjan Suomen kulttuuriperinnöstä.

Kaarina Vartia:

Kuka oli Jean Paulhan?

Matka tuo tuttavია, myös kirjallisia.

Kävin myöhäissyksyllä tapaamassa runoilija Tyyne Saastamoista, joka jo pitkään on asunut Euroopan eteläreunalla, Montpellierssä. Aikaisemmin, Pariisiin vuosinaan hän välitti Suomeen Ranskan kirjallisia tapahtumia, ja hän seuraa niitä jatkuvasti. Häneltä kuulin ensiksi Jean Paulhanin keskeisestä asemasta Pariisin sisäpiirissä, ja sain selattavakseni Paulhanin kootut teokset.

Paulhan oli kustannusjohtaja, ajattelijä, maalari, ainainen etsijä. Mutta yhtä paljon hän oli kirjailija, jonka kaikki kirjat liittyvät intohimoiseen kielen tutkimiseen. Paulhania ei Suomessa ilmeisesti tunneta. Eikä ole ollut kiinnostustakaan päätellen siitä että Parnasso ei muinoin julkaissut Saastamoisen hänestä tekemää haastattelua.

Jean Paulhan on Ranskassa ajankohtainen myös siksi, että 2.12.1984 tuli kulu-neeksi sata vuotta hänen syntymästään. Syntymäkaupunki Nîmes oli järjestänyt kaksi näyttelyä hänen kunniakseen.

Galerie Jules Salles esitteli Paulhanien hugenottiperhettä, joka on asunut Nîmesissä vuosisatoja käsityöläisinä, kauppiaina, vaununtekijöinä ja läpi vainojen ja kaaoksen säilyttänyt kulttuurinsa, moraalinsa ja uskollisuutensa. Jean Paulhanin isä, filosofi luonteenlaadultaan ja ambitioiltaan, oli ensimmäinen, joka rikkoi perinteen. Hän oli kaupungin kirjastonhoitaja, kunnes muutti perheineen Pariisiin vuonna 1896. Jean Paulhan oli tällöin 12-vuotias. Vuonna 1906 hän suoritti Sorbonnessa filosofian kandidaattitutkinnon.

Galerie des Arènesin näyttely valottaa

Jean Paulhanin toimintaa, joka liittyy läheisesti Nouvelle Revue Française (NRF) ja Gallimardin kustannusliikkeen historiaan. Se koostuu suurelta osalta Paulhan-arkistosta: kirjeitä, käsikirjoituksia, kirjojen eri painoksia, valokuvia ja maalauksia. Hänen varsinainen kirjallinen tuotantonsa alkoi ensimmäisen maailmansodan aikana vakavan haavoittumisen jälkeen. "Le guerrier appliqué" herätti suurta kiinnostusta kirjailijoitten piirissä. André Gide, joka vuonna 1908 oli perustanut NRF:n, ja sen toimittaja Jaques Rivière vetivät Paulhanin mukaan julkaisun toimitukseen vuonna 1919. Rivièren kuoltua vuonna 1925 Paulhanista tuli NRF:n päätoimittaja toiseen maailmansotaan saakka. Hänen ansiostaan NRF:stä tuli Ranskan kirjallisuuden tärkein vaikuttaja.

Sodan sytyttyä Paulhanin työ vaikeutui. Lopulta hänet syrjäytettiin; tilalle tuli yhteistyöhaluisempia. Paulhan liittyi vastarintaliikkeeseen, oli pariin otteeseen vangittuna ja julkaisi omaa lehteä päästyään pakenemaan.

Sodan kolmannen vaiheen, tuskallisen jälkiselvittelyn aikana hän nousi puolustamaan yhteistyöstä syytettyjä kirjailijoita, joiden tekstien julkaiseminen aiottiin estää. Hän kirjoitti kuuluisan "Kirjeen vastarintaliikkeen johtajille". Hän aloitti sen: "Olen ollut vastarintaliikkeessä, enkä ole siitä ylpeä."

Paulhan oli uudelleen NRF:n päätoimittajana vuodesta 1953 vuoteen 1963, jolloin hänet valittiin Ranskan Akatemiaan.

Jean Paulhan kuoli 9.10.1968.

Harmaa eminenssi

Paulhan:

“Mitäkö ajattelen kirjallisuudesta?

Suurin piirtein näin: että olemme maan päällä käsittääksemme olennaisen, pelastaaksemme itsemme.

Ja että kirjallisuus, uskonnon puuttuessa, jää minun mielestäni ainoaksi tieksi.

(Mikä taas vaatisi useita tarkennuksia.)”

Paulhanin merkkipäivää muistettiin myös pääkaupungissa monin tavoin: juhla-postimerkki, ohjelma radion France culturessa, seminaari, näyttely Centre Pompidoussa. Le Monden marraskuun toisen päivän kirjallisuusliite oli omistettu hänelle. Siinä oli seitsemän artikkelia, joiden otsikot lähinnä hämmensivät: Järjen mysteerit, Kirjailija, taistelija, pyhimys, Ihmetyksen tila, Hälyytyksen tila, Pahanilkinen kirjeenkirjoittaja sekä Kirkkaus ja hämäryys. Viimeksimainittu esitteli Paulhanin kirjan “Le Clair et L’Obscur”, josta on otettu uusi painos hiljattain.

Ajattelijana hänet kuvataan hengen seikkailijaksi, joka ei nojaa teoreettisiin spekulointeihin, vaan lähtee omasta kokemuksestaan. Kustannustyössä hän oli vaikeassa lukemisen ja kirjoittamisen välimaastossa: kirjailija, joka ei koskaan unohtanut, että oli kaiken lukenut, ja lukija, joka ei edes vaikeasti puolustettavissa riskitilanteissa kieltäytynyt niistä uhkapelin luontoisista päätöksistä, mitä kirjoittaminen aina merkitsee.

Paulhan hallitsi toimitustaan itsenäisesti, itsepäisestikin. NRF ei ollut mikään Gallimardin myyntinäyttely. Hänen kustannusperiaatteensa oli, että huonot ohimenevästi tuottoisat kirjat saivat rahoittaa hyvät kirjat. Hyviä kirjoja on vähän, niitä luetaan vähän, niillä ei ansaita nopeasti. Pitää olla kärsivällinen. Hän oli nuorille kirjailijoille, joiden joukossa riitti myös hyviä huulenhieittäjiä, salaperäinen harmaa eminenssi.

Paulhan oli uusien kykyjen löytäjä, heidän neuvojansa, kannustajansa tai jarrunsa, milloin niin tarvittiin. Hänen aseensa oli kynä. Suurin osa työstä tehtiin kirjeitten välityksellä. Kirjeenvaihto kertoo suuresta

luottamuksesta: suostuttiin muutoksiin, hyväksyttiin hylkääminen, käytiin periaatteellista kiistaa. Hän halusi saada kirjailijat “ajattelemaan sitä, mitä olivat sanoneet, toisin kuin olivat luulleet sanoneensa”. Suurin osa hänen kirjeenvaihdostaan käytiin tietysti NRF:n piirin kanssa. Hänellä oli kuitenkin laaja kosketus muuhunkin kulttuuriin, vieläpä yli Ranskan rajojen. Tästä antaa käsityksen esimerkiksi seuraava kirjeenvaihtokumppaneiden luettelo: Apollinaire, Valéry, Gide, Sartre, Max Jacob, Breton, Proust, Cocteau, Rilke, Aragon, Céline, Malraux, Giono, Claudel, Eluard, Camus, Dubuffet, Rouault, Chagall, Braque. Osia kirjeenvaihdosta on julkaistu ja uusi mahdollisimman kattava koelma on tulossa.

Paulhanin oma teksti on lyhyttä ja iskevää ja vaatii lukijalta äärimmäistä valpautta. Hänen ajatuksensa suhahtaa ohi kuin pääskynen ja seuraavassa hetkessä jo takaisin. Paulhan rakastaa paradokseja.

Seuraava teksti on hänen kotoista teoksistaan, jotka Gallimard on julkaissut Cercle du Livre précieux -sarjassa. Paulhan käsitteli kahdessa yhteydessä samaa aihetta “Ajattelun viekoitukset”. Tässä käännetty kuuluu suurempaan kokonaisuuteen, jonka otsikko on “Les douleurs imaginaires” (Luulotellut kivut) ss. 332-335. Valinta oli vaikeata, koska suurin osa teksteistä liittyy elimellisesti ranskan kieleen tai vaatii Ranskan kirjallisuuden suurta tuntemusta. Mielienkiintoista olisi nähdä, miten esimerkiksi hänen sanojen merkitystä pohtivat artikkelinsa kääntyvät suomen kieleen.

Paulhan sairasti vaikeata iskiasta, kuten hänen ystävänsä herra Fièvrekin, joka tokaisi, että ilman iskiastaan joskus voisi unohtaa olevansa olemassa. Näin Paulhan on johtunut pohtimaan kivun ja sairauden merkitystä ja niiden liikkeelle panemia ajatuksia omaan ilkkuriseen tapaansa.

Paulhanin tunnetuimmat teokset:

Les hain-tenys merinas 1913

Les Fleurs de Tarbes 1941

Braque et le patron 1945

De la paille et du grain 1948

Les causes célèbres 1950

l’Art informelle 1962

Jean Paulhan:

Ajattelun viekoitukset Reunamerkintöjä

Paulhan aloittaa artikkelinsa "Ajattelun viekoitukset" viittaamalla ajattelun vaa-roista keskeisimpään: ulkoisen todellisuuden täydelliseen häivyttämiseen. Etsimällä todisteita ulkoisen maailman olemassaolosta, ihminen joutuu loputtomasti perustelemaan todisteiden todisteita, kunnes alkaa pitää niitä ajatuksina ja kunnes ajattelulla ei ole enää elimellistä yhteyttä todellisuuteen.

Monet ovat ajattelun vaarat.

Meidän päivinämme pidetään suurta ääntä pommista, joka puheista päätellen pystyy hajottamaan maailman tomuksi, joka tapauksessa hävittämään yhdellä iskulla enemmän ihmisiä kuin tuhat entistä ammusta. Mutta ihmisellä on joka päivä edessään vakavampi vaaratilanne. Se on kenen tahansa laukaistavissa eikä vain joidenkin etevien ammatti-ihmisten. Vaara on siinä, että ajatteleminen voi joka hetki tuhota itsensä. Äly voi joka päivä olla älytön. Se pitäytyy tutuissa uomissaan, ja koska sillä on käsitys (l'idée) rakkauksista ja vihoista, auringosta ja kuusta, puista ja kaduista, sille riittää sekin johtopäätös — kieltämättä johdonmukainen — että aurinko, rakkau-det ja kadut olisivat vain sen itsensä luomia käsitteitä (l'idée). Ajattelen, siispä kaikki voisi olla vain ajatusta. Ajattelen, siis en ole. Luullakseni tällaisen tuhoisan ajattelun estämiseksi on keksitty dogmit ja mo-

raalit, lait ja metafysiikat ja — miksikäs ei — sairaudet. Mutta niitä ei ole niin hyvin keksitty, ei niin kertakaikkiaan loppuun ajateltu, etteikö meidän olisi jatkuvasti löydettävä muita menetelmiä ja koottava vanhat alusta alkaen uudelleen.

On tuskin runoilijaa tai romaanikirjailijaa, joka ei olisi käsitellyt luopumisen teemaa. On tuskin mystikkoo, joka ei olisi luopumista kokenut kaikessa sen arkipäiväisyydessä ja — yllätyksellisyydessä: ihmisen on rikastuakseen osattava luopua; kaikki se mistä voimme luopua, tulee meille satakertaisesti takaisin. Joskus huomaute-taan, että jo pelkkä ihmisenä oleminen, joka näyttää pakottavan meidät vähitellen luopumaan voimastamme ja ilostamme, olisi täysin sietämätöntä ilman tuota salaperäistä korvausta. Liiankin salaperäistä (tulee ensin mieleen): lievästi samantapaista kuin kehnot lohdutukset, joita ihminen keksii, kun huomaa menettävänsä nuoruutensa ja voimansa, tai joilla rikkaat ja onnen suosimat (ja kirjallisuuden harjoittajat heidän palveluksessaan) rauhoittavat kovaonnisia. Melko epäilyttävää. Mitä vielä! Kaikessa viattomuudessa, tahtomattamme, olemme korvauksen löytäneet ja paljon muuta saman tien. Sillä jos on totta, että sielussamme on hämärä alue, jota välttämättömästi pitää kunnioittaa, ja että todis-te on sitä vähemmän pitävä, mitä enemmän se todistaa, niin alkää pysähtykö, etsikää kauempaa. Tulette huomaamaan, ettei ole inhimillistä tunnetta, joka ei heti, kun sitä tarkkailee ja ottaa sen huomioon, menettäisi erityistä voimaansa ja ominaispiirret-tään, olkoonpa sitten nöyryyttä, armoa, kainoutta tai yhtä hyvin hävyttömyyttä ja ylpeyttä. Jos huomaan olevani vaatimaton, vähentäväni todellista arvoani, lakkaan samalla vähentämästä sitä ja vaatimattomuus häviää. Jos huomaan, että olen ylpeä ja luulen liikoja itsestäni, se jo merkitsee, että lakkaan luulemasta. Yleensä voidaan huomata, että ihminen ei ole rohkea, jos ei ala pelätä, eikä todella pelokas ilman vähäistä rohkeutta. Ei ole ihmistä niin kovaosaista, että hän ei kantaisi itsessään ihmisen suurta kohtaloa, jossa on selvittävä. Sen, joka haluaa pysyä rohkeana tai vaatimattomana, on jatkuvasti uudistettava rohkeutensa ja vaatimattomuutensa; hänen on jatkuvasti ponnisteltava löytääkseen pelkonsa ja

pöyhkeytensä aiheet, idullakin olevat. Se on vaikea yritys, ja siinä on aina tappion vaara. Mutta lepoa ei ole.

Menkää vieläkin pitemmälle, ja moni ilmeinen paradoksi selittyy: esimerkiksi, että epärehellisyys vaanii hyveellisyydestään varmaa, heikko voi olla julma, tai päinvastoin, vahva voi olla vaatimaton, koska hänen lujutensa häntä suojelee. Huomaatte lisäksi, ettei ole suurta iloa eikä rakkautta, joka ei vaatisi kestääkseen kärsimystä ja verta ja kyyneliä. Pitikö palauttaa mieleen näin paljon itsestäänselvyyksiä? Kyllä, jos ne ovat itsestäänselvyyksiä, joita kaikki asiantaajat houkuttelevat meitä unohtamaan.

Nyt tuumitaan toisenlaisia todisteita. On liiankin tavallista, että totuuden ilmaisemisen vaikeus pidättää ihmiset puhumasta siitä avoimesti. Mutta kun sen paino on suuri, miten estää sen ilmituloa. Miten olla paljastamatta sitä vaikkapa tahtomattaan jollain mykällä kielellä, alkemistien tapaan, jossa perustelujen tilalla on salaoppeja, vastaus-ten tilalla salaperäisyyttä ja loppumattomasti kaikenmoisia seikkoja, joita ei järkemme pysty käsittämään.

Riittää. Arvoituksen selitys on liiankin selvä. Niinkö? En aikonut kirjoittaa mitään johdantoa à la Kirjallisuus tai Taide. En ole yrittänyt muuta kuin saada selvyttä erääseen iskiakseni hyökkäykseen. Herra Fièvre sanoi eräästä serkustaan — hyvä poika, mutta vähän yksinkertainen — joka oli menettänyt sodassa toisen jalkansa: "Hän menetti jalan, mutta sai pään". Sillä serkku oli joutunut haavoittumisensa takia tarkkailemaan enemmän itseään ja sitten muitakin seikkoja maailmassa.

Näin lienee minunkin laitani. Ja kuvittelen, että serkku tunsikin luuloteltuja kipuja jalkassaan, jota hänellä ei enää ollut. Minullakin on aina ollut se käsitys, että sairaudessa on paljon oppimista. Ja tällä taholla olen eräässä mielessä saanut mittani täyteen. Olen ymmärtänyt, mitä ymmärtäminen merkitsee. Ja toivon ainakin, etten ole vaarassa sitä äkkiä unohtaa.

Eeva Kallio:

Mittauksista tulkintaan — unitutkimusta Jyväskylässä

Kaksi vallankumousta: unitutkimuksen historiaa

Kaksi merkittävää edistysaskelta unitutkimuksessa ovat olleet toisaalta psykodynaaminen teoria unista ja unien tutkiminen sähköfysiologisilla menetelmillä laboratorioissa. Edellisen pioneeri on luonnollisesti S. Freud¹, jälkimmäisen E. Aserinsky, N. Kleitman ja W. Dement^{2,3}.

Freudin teorian kulmakivenä on ajatus unen samankaltaisuudesta neuroottisten oireitten kanssa: molemmat ovat kompromissiratkaisuja esille pyrkivän toiveen tai yllykkeen ja niitä estävien mekanismien välillä. Unessa muutoin häiritsevä koettu ärsyke kyetään pukemaan naamioituun muotoon ja näin esille pyrkivä toive tyydytetään verhoillussa muodossa. Piiloisten ajatusten tiellä on unen aikana sensuuri, puolustusmekanismien kokonaisuus, joka estää tiedostamattomien toiveiden paljaan tiedostumisen.

Unen rakenteessa on keskeistä jako ilmi- ja piilosisältöihin: piilosisältö muokataan ilmisällöksi tiivistymän, siirtymän, kuvallisen esityksen ja toiskertaisen työstön avulla. Freud käyttää em. muokkausmenetelmistä myös "unityön" kokonaiskäsitettä,

jonka voi katsoa viittaavaan siihen, että unen muotoutuminen ei ole passiivinen prosessi vaan aktiivista toimintaa, jossa ovat mukana kaikki psyyken rakenteet. Uni ottaa muodoikseen myös päiväjänteitä, joten siitä voi muodostua hyvin monikerroksinen ilmiö.

Aserinsky, Kleitman ja Dement unifysiologian tutkijoina taas havaitsivat, että nukkuminen noudattaa sykliä, jossa näkyvät toisistaan selvästi erottuvat vaiheet. Keskeinen on jako REM ja non-REM -uneen. Olennaista unien tulkinnallisen tutkimuksen kannalta on, että REM-unesta herätettäessä saadaan enemmän uniraportteja kuin NREM-vaiheesta herätettäessä. Lisäksi NREM-raportit poikkeavat laadullisesti REM-raporteista: NREM-unet ovat ajatuksen kaltaisia ja lyhyitä, REM-unet mielikuvituksekkaita, visuaalisia sekä todellisia koettuja.

Psykodynaamisen uniteorian merkitys voidaan nähdä siten, että se ensiksikin korostaa subjektin konstruoinnin merkitystä unien muotoutumisessa. Toiseksi käsitys neuroottisuuden ja unien muotoutumisen mekanismien samankaltaisuudesta johtaa siihen, että ns. terveen ja poikkeavan käyttäytymisen välinen ero on liukuva. Kolmanneksi teoria korostaa piilotajuuden merkitystä käyttäytymisemme vaikuttavana tekijänä. — Unifysiologian tutkimuksen murtautuminen tärkeäksi metodiksi puolestaan lisäsi saatujen uniraporttien määrää, joka helpotti tutkimusta. Lisäksi nyt pystyttiin tutkimaan kokeellisesti aiemmin esitettyjä oletuksia unien psykodynaamikasta.

Uniprojekti I: unet terapeuttisina välineinä

Ensimmäisen Jyväskylässä suoritetun tutkimuksen tarkoituksena oli kokeilla unilaboration mahdollisuutta mielenterveys-työn tukena⁴. Koehenkilöinä oli potilaita joilla oli vaikeuksia ilmaisukyvyn ja oivaluksen suhteen. Potilaat viettivät unilaboratoriossa kuusi yötä, jona aikana heidät herätettiin REM-unen vaiheessa, ja tiedusteltiin unia. Aamulla heitä haastateltiin unien suhteen ja rohkaistiin pohtimaan niiden merkitystä.

Tässä tutkimuksessa saadut tulokset voidaan jakaa kahtaalle: toisaalta voidaan eritellä nähtyjä unia ja toisaalta sitä, onko laboratorioista hyötyä terapioiden tukena.

Unien muistamisen suhteen vaihtelu oli suuri. Laboratoriossa muistamisprosentti oli n. 50 suhteessa herätysten määrään.

Unikertomusten suhteen taas erottui kaksi ryhmää. Ensimmäinen ryhmä muisti uniaan harvoin ja ne olivat katkelmallisia. Unennäkeminen ja siitä puhuminen tuntui olevan näille henkilöille outoa ja pelottavaa.

Toisen ryhmän jäsenet taas puolestaan näkivät yksityiskohtaisia ja mielikuvitus-rikkaita unia, joissa oli paljon tunneainesta ja symboliikkaa. He uneksivat usein suhteestaan tutkijaan tai terapeuttiin. Näyttää siltä, että he eivät kertoneet uniaan terapeutille, koska pelkäsivät voimakasta tunnesidettä: eroottista kiintymystä, riippuvuutta tai vihaa.

Sisällöllisesti nähdyt unet käsittelivät ilmisällöiltään laboratoriotilannetta ja perheenjäseniä, sen jälkeen esiintyivät tiheimmin aviopuoliso, seurustelukumppani ja työpaikka työtovereineen. Piilosisältöjä on vaikeampi luokitella. Seksuaalisia piilosisältöjä esiintyi miltei kaikilla potilailla. Lisäksi esiintyi riippuvuuden pelkoa ja toiveita sekä ahdistavien yllykkeiden kontrolliin liittyviä teemoja.

Diagnostisena menetelmänä unilaboratio osoittautui tehokkaaksi välineeksi. Vaikka potilaita ei pyydetty assosioimaan uniensa suhteen, voitiin unien suuren määrän vuoksi lähestyä niitten piilosisältöjä ja tehdä niistä oletuksia. Terapeutit pitivät erityisen tärkeänä tietona potilaan tapaa muodostaa tunnesuhde toiseen ihmiseen.

Uniprojekti II: matkalla uniryhmäteknikkaan

Projekteista jälkimmäinen pyrki tutkimaan spesifioidusti neljää osa-aluetta:

- missä nukkumisen vaiheessa ihminen näkee unia
- minkälaisia eri vaiheista saadut unet ovat ja mitä unen ilmisällön luokittelu voi antaa unennäkijälle
- testata ns. uniryhmämenetelmää unien tulkinnassa⁵

— kuten myös testata ns. vapaaseen assosiaatioon perustuvaa menetelmää⁶.

Koehenkilöjoukkona toimivat itse tutkimuksen tekijät. Jokainen nukkui vuorolleen seitsemän yötä laboratoriossa yhden tutkijan valvoessa ja suorittaessa keskimäärin neljä herätystä yössä. Univaiheiden määrittelyssä käytettiin Jukka Alihangan kehittämää unipatjamenetelmää⁷. Patja rekisteröi tarkasti nukkujan liikkeitä, hengityksen ja sydämenlyönnit, tietojen rekisteröityessä piirturiin. Valvoja suoritti herätyksiä kaikissa univaiheissa: antiivisen, hiljaisen ja intermediaanisen unen vaiheessa ja kerrotut unet äänitettiin. Vaikka varsinaiset unet nähdään yleensä aktiivisen unen vaiheessa, niin usein myös muista vaiheista herätettäessä esiintyi muistikuva "unenomaisesta" ajatuksesta, mielikuvasta tai lauseesta. Niiden luonne tuli myös erääksi tutkimusongelmaksi: voidaanko niihin suhtautua tulkinnallisesti kuten tavallisiin uniin?

Tutkimuksen toisen ja neljännen vaiheen tuloksia ei uniseminaarin aikoihin syksyllä -84 oltu vielä käsitelty, joten niihin ei tässä puututa. Kolmannen vaiheen aikana otettiin mukaan uniryhmäteknikka. Jokaiselta koehenkilöltä käsiteltiin kahden yön unet uniryhmissä. Ryhmässä uni käydään lävitse neljän vaiheen kautta: ensin unennäkiä kertoo unensa ryhmän muille jäsenille ja nämä pyrkivät samaistumaan uneen, ikäänkuin se olisi oma koettu uni. Tämän jälkeen käydään lävitse unen herättämät tunteet ja seuraavaksi mielikuvat. Unennäkiä itse kertoo vielä omat mielipiteensä unestaan ja ryhmän tulkinnoista. Lopuksi alkaa ryhmän ja unennäkiän yhteinen keskustelu unesta. Usein tällainen työskentely yhden unen parissa saattaa kestää useamman tunnin tunnelman muodostuessa hyvin intensiiviseksi. Joskus voi kuitenkin käydä niin, ettei uni selviä edes ryhmän kautta, tai unen merkitys alkaa aueta vasta ryhmän jälkeen.

Reunahuomautuksia uniin

Vietämme kolmasosan elämästämme unen tietoisuudentilassa, josta n. 25% kuluu REM-unessa. Unitutkimuksen vahva argumentti on se, että on mieletöntä jättää tut-

kimatta tämän ihmiselämään kuuluvan tärkeän seikan sisältöä, merkitystä ja mahdollista käytännöllistä hyötyä mm. kliiniseen psykologiaan sovellettuna.

Unikulttuurissamme vallalla olevaan löysään tulkinnallisuuteen liittyy kuitenkin kritiikin aihetta. Eräs tapa käsitellä unia on ns. sanakirjateknikka: etsitään unisanakirjasta tulkinta omalle unelle välittämättä unen vertauskuvien suhteesta elämäntilanteeseen ja -historiaan. Toiseksi on yleinen halu kontrolloida omia unia. Asenne osoittaa pohjimmaltaan hyvin torjuvaa suhtautumista aitoja ja usein paljastaviakin unia kohtaan. Unien arvo perustuu paljolti niiden yllätyksellisyyteen ja spontaanisuuteen.

Viitteitä

1. Freud, S (1900): Unien tulkinta
2. Aserinsky, E & Kleitman, N (1953): Regularly occurring periods of eye mobility and concomitant phenomena during sleep. *Science* 29, 273-274.
3. Dement, W & Kleitman, N (1957): Cyclic variations in EEG during sleep and their relation to eye movement, body mobility and dreaming. *Electroencephalography and Clinical Neurophysiology* 9, 673-690.
4. Fried, R, Lyytinen, H, Hanikka, E, Peltola, M, Puhakka, P & Rantasila, E (1983): Unilaboratorio psykoterapian tukena. *Medisiinari* 47, 22-25.
5. Ullman, M & Zimmerman, N (1982): Paljastavat unet.
6. Freud, emt.
7. Alihanka, J & Vaahtoranta, K (1979): A static charge sensitive bed. A new method for recording body movements during sleep. *Electroencephalography and Clinical Neurophysiology* 46, 731-734.

1.12.1984 JAK (Jyväskylän avoin kulttuurikeskus) järjesti uniseminaarin, jossa koottiin yhteen Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksella vuosina 1981-1984 suoritettua unitutkimusta. Ap.prof. Risto Friedin kahdesta projektiryhmästä olivat esitelmöimässä psykologian opiskelijat Eero Rantasila ja Arto Leppänen. Tämä kooste on referaatti alustuksista.

Tapio Kaitaharju:

Me suomalaiset, näkijän näkökulma I

Historiatieteen "virallinen" kuva suomalaisten menneisyydestä ei juuri anna aiheetta suuriin uniin. Piskuinen kansanriipe on vaeltanut vuosituhsia Pohjois-Euroopassa. Harvoin tätä kansaa on vahvasti olemassa olevaksi tiedostettu. Oma historiamme on meille nälkämaanlaulua.

T.Kaitaharjun "uudelleentulkinta", tosin vanhoihin lähteisiin perustuen, herättää varmasti monessa lukijassa ärtymyksen vahvoja tunteja. Niin vahvasti se sotii uniformista katsomustamme ja maailmankuvamme paatosta vastaan. Hänen näkemyksensä totuudesta on vaikea sanoa sitä tai tätä. Mielenkiintoinen on kuitenkin mielisämme tapahtuva katsomusten törmäysten dynamiikka. Voisiko tällainen näkymä aiheuttaa tarpeellista uudelleen tarkastelua kivettyneissä myyteissämme suomalaisista? Tapio Kaitaharjun luentosarja "Me suomalaiset" herätti niin paljon huomiota, että julkaisemme sen Katsauksessa; kahdessa osassa, alkuperäisestä esityksestä tosin kovasti lyhennettynä.

Tarkoitukseni on tässä tekstissä koettaa hahmotella suomalaisten alkuperää ja esihistoriallisen ajan merkittäviä vaelluksia sekä kosketella tämän menneisyyden pohjalla syntynyttä suomalaisten kansallista voimaa ja kalevaista elämänsuhtumusta muutamasta epätavallisesta näkökulmasta. Koska tässä kertomani edustaa noin neljänestä suuremmasta kokonaisuudesta, jää-

vät esihistoriallisen ajan tapahtumat miltei maininnan luontoisiksi.

Suomalaisten omakuva, siis kansakunnan itsensä rakentama virallinen kertomus alkuperästään, vaelluksistaan ja saavutuksistaan on varsin vaatimaton ja vähättelevä. Euroopan sivistyskansoja mittapuuna pitäen on siinä kysymys metsäläisistä, jotka vasta myöhäisenä ajankohtana ovat kömpineet synkkien korprien pimennoista eurooppalaiseen päivänvaloon, häikäistymään siellä kukoistavasta korkeasta sivistyksestä.

Suomalaisessa nykytutkimuksessa oli aikaisemmin sellainen käsitys, että esi-isämme ovat 3. — 5. vuosisadalla j.Kr. Uralin tuntumasta saapuneita suomalais-ugrilaisia heimoja. Uusimpien tutkimusten perusteella on tämä käsitys muuttunut. Sen mukaan muuttoliikettä on tapahtunut, mutta näin saapuneet siirtolaiset tapasivat täällä suunnilleen samalla kulttuuritasolla olevan ja ymmärrettävästi samanlaista kieltä puhuvan kantaväestön. Ja edelleen: kantaväestön osuus on myöhemmässä kehityksessä ollut selvästi suurempi kuin siirtolaisten.

Tämä uusi virallinen näkemys esi-isisämme antaa mielestäni oikeutuksen sellaiseen johdonmukaiseen päätelemään, että esi-isämme ovat kuuluneet venekirveskansaan, koska muita kansainvaelluksia ei tuona esihistoriallisena aikana ole Suomen ylitse tapahtunut. Virallinen suomalainen

näkemyks on kuitenkin edelleen, että venekirveskansa oli indoeurooppalaisia paimentolaisia. Venekirveskansan kulttuuria pidetään yliveritaisena muihin silloisiin kulttuureihin nähden. Räjähdyksmäisellä nopeudella venekirveskansa levittäytyi suureen osaan Eurooppaan n. 5000 vuotta sitten.

Lähinnä viime vuosisadan puolella vaikuttaneet monet tiedemiehet ja tutkijat ovat päässeet melko yhtenäiseen näkemykseen suomalaisten alkuperästä ja esihistoriallisen ajan vaelluksista. Tämä näkemys on perusosaltaan tyystin poikkeava suomalaisten virallisesta näkemyksestä. Tämän vanhan tutkimuksen sisältämä tiedemiesten osuus on varsin mielenkiintoinen siinä, että heidän joukossaan on vain yksi suomalainen tutkijasuuruus, *Yrjö Sakari Yrjö-Koskinen* (s. 1830). Muut kaikki ovat vierasmaalaisia, joilla ei ole ollut minkäänlaisia velvoitteita suomalaisia kohtaan.

Tämän vanhan tutkimuksen mukaan, siis tässä ilman mahdollisuuksia perustelemiseen, rakentuu suomalaisten alkuperästä ja esihistoriallisen ajan vaelluksista — päälinjoittain — seuraavanlainen näkemys:

Kirjassaan "*Tiedot Suomen suvun muinaisuudesta*" (1862) pitää Yrjö-Koskinen todennäköisenä, että kaukaisessa muinaisuudessa ennen historiallisen ajan alkamista suomalainen kantakansa oli suuri miltava kansa. Se asutti Kaspianmerestä Himalajaan ja siitä Pohjoiseen Jäämereen ulottuvaa laajaa aluetta. Toinen haara jäi hallitsemaan näitä alueita ja kutsuttiin turanilaiseksi, kun taas toinen osa tästä kansasta kääntyi länteen päin levittäytyen Euroopan alueelle paljon ennen nykyisiä Euroopan kansoja.

Näyttää siltä, että *Gustaf Kossinna* (s. 1858) — saksalainen tiedemies ja suomalaisuuden esitaistelija — tavallaan jatkaa Yrjö-Koskinen luomasta alkutilanteesta. Tuosta muinaisuuden suomalaisesta kantakansasta alkoi sitten Pohjanmeren nk. Magdaleenikulttuurin alueella kehittyä koko eurooppalaisen rodun alkukehto.

Tämä kansa, Kossinnan mukaan kantarjalaiset, jakaantui n. 3000 e.Kr. kahtia. Vanhoillisempi osa hallitsi tällöin Etelä- ja Itä-Ruotsin rannikkoa. Kossinna kutsuu tätä osaa nimellä kantasuomalaiset ja ranskalainen tiedemies *G. Vacher de Lapouge* nimellä suomalaistyyppi. Uudistuksiin pyr-

kiä osa asutti puolestaan Pohjanmeren eteläpuolen rannikkoa. Kossinna käyttää tästä osasta nimeä suomalais-indogermaanit ja de Lapouge goottilaistyyppi. Tämä uudistuksiin pyrkivä osa siirtyi lähinnä harjoittamaan maanviljelystä.

Vanhoilliset kantasuomalaiset — salaperäinen venekirveskansa — olivat myös merenkulkukansaa. Järeistä tammilankuista kaarille rakennetuilla veneillä oli mahdollista liikkua nopeasti. Lähtökohtaansa, siis Etelä- ja Itä-Ruotsin rannikkoa he eivät milloinkaan jättäneet vaan levittäytyivät sieltä käsin Suomeen ja edelleen Venäjän jokireittejä pitkin syvälle sisämaahan perustamaan siirtokuntia. Kantasuomalaiset olivat yliveritaisia muihin nähden, mutta eivät tuhonneet näitä, vaan auttoivat tuomalla sivistyksen. He olivat pitkällä luonnonvoimien hallitsemisessa, ja siksi alkukantaiset ihmiset pitivät heitä jumalina ja jättiläisinä, jotuneina.

Uudistuksiin pyrkivien suomalais-indogermaanioiden kohdalla oli kehitys kokonaan toisenlainen. Heistä erkaantui n. 5000 vuotta sitten useita merkittäviä kansoja tai heimoja, jotka sitten puolestaan kehittivät oman kulttuurinsa ja antoivat perustarpeet uusille kulttuureille.

Vanhan tutkimuksen mukaan erkaantuivat suomalais-indogermaaneista skyyttien heimot, joista Herodotoksen mainitsema kuningas-skyyttat asettuivat Asovanmeren tuntumaan. Kuningas-skyyttoista osa siirtyi Balkanin niemimaalle, missä he loivat perustan helleenien kulttuurille sulautumalla niemimaan alkuperäisiin asukkaisiin. Edelleen erkaantuivat Kasdo-skyyttat ja Methoskyyttat. He vaelisivat Mesopotamiaan, missä heistä muodostui Sumerin kansa, joka kehitti korkean kulttuurin. Sumerin kulttuuri vaikutti sitten suuresti Lähi-Idän myöhempiin kulttuureihin ja antoi virikkeitä myös hebrealaiselle kirjallisuudelle ja Intian uskontofilosofialle. Vähän myöhemmin erkaantuivat myös heettiläiset, jotka asettuivat Vähä-Aasiaan ja tulivat kuuluisiksi hyökkäyksillään faaraoiden Egyptiä vastaan.

Germaanioiden alkuperä ja synty liittyy suomalais-indogermaaneihin. Saksalainen Kossinna käytti elämästään 50 vuotta selvittääkseen perinpohjin germaanioiden alkuperän ja vaellukset. Germaanioiden synty ta-

pahtui Kossinnan mukaan siten, että paimentolaisasteella olevat indogermaanit joutuivat liikkumaan pohjoiseen päin etelästä Eurooppaan työntyvien alkukantaisten heimojen paineessa. Tällöin — n. 2000 e.Kr. — tapahtui Pohjois-Saksan rannikolla, Jyllannin niemimaalla ja Etelä-Ruotsissa indogermaanien ja suomalais-indogermaanien sulautuminen uudeksi heimoksi, germaaneiksi.

Tätä näkemystä on vielä aiheellista tarkastella toisesta näkökulmasta. Suomalaisen ja suomensukuisten muinaismenneisyys käsittää kolme selkeästi erottuvaa nousua:

Ensimmäinen oli 5000 vuotta sitten, jolloin kanta-arjalaisesta kansasta erkaantuivat kantasuomalaiset ja suomalais-indogermaanit ja tapahtuivat nuo äsken mainitut vaellukset.

Toinen nousu alkoi n. 750 e.Kr. eli Rooman kaupungin perustamisen aikoihin. Silloin olivat suomalaiset siirtokunnat päässeet voimistumaan Venäjällä. Suomalaiset rakensivat Venäjän tärkeiden jokireittien varsille hirsilinnoituksia, joista käsin he hallitsivat jokireittejä ja kantoivat niiden käyttäjiltä veroa.

Kolmas nousu alkoi hiljalleen ehkä vähän ennen ajanlaskumme alkamista. Sitä voidaan kutsua kalevaiseksi ajaksi. Päätepiste tälle kaudelle oli Perman linnoitetun kaupungin kukistuminen v. 1472.

Edellä hahmoteltu käsitys suomalaisten ja suomensukuisten esihistoriallisen ajan vaelluksista sisältää myös mittavan sivistämistyön, minkä kantasuomalaiset ja suomalais-indogermaanit ovat suorittaneet. Tämän korkean kulttuurin kehittämiseen tarvittavan alkuenergian näyttää henkisenä tapahtumana saaneen jo kanta-arjalaisesta kansasta pieni ydinryhmä yli 5000 vuotta sitten.

Näin suoritettu alkukantaisten heimojen sivistämistyö on kehittänyt ja kasvattanut kansallista voimaa, joka on periytynyt kantasuomalaisilta heidän jälkeläisilleen, nykysuomalaisille. Tämän kansallisen voiman merkityksestä lisää vähän myöhemmin.

Kalevaiset

Seuraavassa on tarkoitus kosketella hieman kalevaista elämäntavomusta ja myös Kalevalaa muutamasta epätavallisesta näkökul-

masta. Minkäänlaista oman näkemyksen mukaista kokonaiskuvaa ei tässä ole mahdollistakaan koettaa luoda, koska aihepiiri on sellaiseen liian rikas ja monitahoinen.

Vanhan tutkimuksen mukaan voidaan suomalaisen sivistyksen pitkää ikää vastaan tehdä väitteitä sillä perusteella, ettei tämän suvun menneisyydestä ole tiettävästi kirjoitettu asiakirjoja niin varhaiselta ajalta, että niiden ikä olisi verrattavissa naapurikansojen kielillä tehtyihin asiakirjoihin. Kansan uskomuksen mukaan olivat kuitenkin "synnyt syvät" sen laatuksia, ettei niitä voitu jättää kenen tahansa haltuun. Tähän rikkomukseen syyllistynyt syntyjen (muistitiedon) omaaja menetti vaikutusvoimansa itse aineen tai tapahtuman alkuperästä eli synnystä johtuvaan alkuvoimaan.

Suomalaisten keskuudessa oli vanhuus tavattoman korkeassa arvossa, koska pitkän iän aikana oli kertynyt paljon kokemuksia syyn ja seurauksen lain tarkkaamisessa ja niistä johtuvien vaikutteiden hyväksi käyttämisessä.

Isä uskoi ennen kuolemaansa tietonsa vain pojalleen tai, ellei kelvollista poikaa ollut, jollekin heimonsa valitulle. Näin oli partasuun urohon tieto ylinnä muita, mutta myös naisten puolella olivat omat tietonsa ja tietäjänsä.

Tätä tietoa on vuosisatoja pidetty tai kuutena, ja sen vuoksi se on ollut kolmen kristillisen kirkon leppymättömän vainon alaisena. Tästä huolimatta voimme kuitenkin lukea Kalevalaa myös Suomen kansan vanhimpana historiana ja historiallisten tapojen ja uskontojen kuvaajana Fatjanov- ja Goroditshe-kausien jälkeiseltä kolmannen nousun ajalta. Tämän kalevaisen kauden suoranaista jatkona on Kalevalassakin mainitun Unenlinnan (Novgorodin) vallan perustaminen Venäjällä.

Kalevalan juuria

Vanhan tutkimuksen mukaan on kansalliseepoksemme Kalevala niin tunnettu ja tunnustettu teos, että mytologian tutkijat kaikissa maissa ottavat tutkimuksissaan huomioon myös Kalevalan mytologian. Jo *Elias Lönnrot* mainitsi, että Kalevalan runot ovat voineet syntyä vain korkean kulttuurin vallitessa. Hän arveli niiden synnyn sijoittuvan permalaisen kulttuurin kauteen,

joka alkoi vuosien 600 — 800 välillä j.Kr.

Permalainen kulttuuri oli kuitenkin verrattain lyhytaikainen, kesti vain muutamia satoja vuosia. Kalevalan kaltaisen mestarillisen eepoksen kehittyminen on aivan selvästi edellyttänyt pitempiäaikaisempaa ja korkeampaa kulttuuria kuin mitä permalainen oli, joten sen juuret ovat kaukana permalaisen kulttuurin takana.

Kalevala voidaan asettaa maailman kuuluisimpien mytologisten teosten rinnalle, sellaisten kuin esihelleenisen ajan *Ilias ja Odysseia*, muinaissumerilainen *Gilgamesh*, intialaiset *Mahabbarata* ja *Ramayana*, tiibetiläinen *Kuolleitten Kirja*, muinaisskandinavian *Edda* ja muinaisen Guatemalan *Popol Vuh*.

Kaleva hallitsijana

Muinaistiedoistamme päätellen on Kaleva-hallitsijasuku ollut hyvin mahtava ja vanha. Jollekin tämän suvun kuninkaallisista jälkeläisistä on omistettu kokonainen kansalliseepos, Viron *Kalevipoeg*.

Tutkijat mainitsevat Kalevalan yleensä vain lyhyesti. Poikkeuksena tästä on V.V. Tarkiaisen hyvin osuva kuvaus "*Suomen kirjallisuuden historiassa*":

... "Itse Kaleva mainitaan usein 'kuninkaaksi'. Mutta paljon enemmän kuin hänestä itsestään kerrotaan hänen pojistaan, heidän maineistiaan ja voimannäytteistään suorasanaissa sekä runomuotoisissa tarinoissa" ... "Kalevan nimi, jota on selitetty milloin 'sankaria', 'päällikköä', milloin 'seppää' ja 'jättiläistä' merkitseväksi, ja joka on yhdistetty venäläiseen nimeen Kolyvan (Tallinna jo v. 1223) näyttäisi kuuluvan jollekin mahtavalle kuninkaalliselle päällikkösuvulle ja periytyneen sen maineikkaimmille jäsenille, koska sen ympärille muodostui ja koska siinä säilyi kansantraditioiden kunniakehä kautta vuosisatojen".

Kaukomatkailija

Vanhat englantilaiset sankarirunoelmat *Beowulf* ja *Widsith* kertovat Euroopan oloista esihistoriallisena aikana. *Encyc-*

lopedia Britannica kertoo seuraavaa: ... "Widsithillä on suuri arkeologinen mielenkiinto. Se luettelee ne kuuluisat kuninkaat, jotka germaaninen perintätieto tuntee. Luettelot on pantu kuljeksivan laulajan, Widsithin, kaukomatkailijan, suuhun, ja hän väittää olleensa heidän hoveissaan ja tulleen palkitukseksi laulujensa vuoksi."

Lounais-Englannissa olevan Exeterin piispa *Leofric* lahjoitti tuomiokirkkolleen n. v. 1000 vaiheilla kokoelman käsinkirjoitettuja hengellisiä lauluja. Niiden joukossa oli myös Widsith-runo, joka kuvaa 400- ja 500-lukujen valtiollisia oloja ja valtioita tunnetussa maailmassa. Se luettelee useita kymmeniä kansoja ja niiden hallitsijoita Lapista kaukaiseen Intiaan saakka.

Saxo Grammaticus, *Gudmund Schutte* ja eräät muut historiat ja historioitsijat ovat todenneet useimmat Widsithin luettelemista kansoista ja hallitsijoista historian kansa-yhtäpitäviksi. Eräitä kansoja — myös suomensukuisia — ei ole voitu todeta, koska niiden nimiä ei enää tunneta ja ne ovat sulautuneet kansojen mereen.

Seuraavassa ote Widsith-runosta, suomennos on R. Dillströmin:

"Aetla Weold hunum, Eormanrik Gotum.

Becca Baningum, Burgentum Gifca.

Caesere Weold Greacum ond Caelic Finum".

"Attila hunneja hallitsi, Hermannarik gootteja.

Bikki bainingeja, burgundeja Giuki.

Keisari hallitsi kreikkalaisia ja Kaleva suomalaisia".

Hunnien kuningas Attila on päässyt runossa kunniapaikalle ennen itägoottilaisvallan perustajaa Hermannarikia. Useat historioitsijat väittävät hunneja suomensukaiseksi kansaksi, mm. Yrjö-Koskinen sanoi heitä suomalaisista ja bulgaareista koostuneeksi kansaksi.

Viisauden siemen

Suomalaisten menneisyyden tarkastelussa on aivan keskeinen merkitys sillä, miten kantasuomalaisten eli venekirveskansan ylivertaisen korkea kulttuuri on saanut alkunsa. Sen takana on täytynyt olla jotain tavallisuudesta poikkeavaa.

Tällaista kaukaisen muinaisuuden tapahtumaa ei voida ainakaan vielä tavoittaa teollisin menetelmin. Elämän näkymättömyyden lainalaisuuden mukaan kaikki tapahtunut on kuitenkin edelleen olemassa ja myös tavoitettavissa sillä edellytyksellä, että ihminen käyttää itseään työvälineenä. Tällöin on vain kyettävä löytämään tapahtuman värähtelytaso, taajuus, oikea kanava tai mitä ilmaisuja vain halutaan käyttää.

Koetin tällä tavoin tarkastella tätä alkutapahtumaa, joka sijoittuu Kossinnan nimeämään kanta-arjalaisen kansan aikaan yli 5000 vuoden taakse. Silloin vallinnut sama näkymättömyyden lainalaisuus, sekä kansanjohtajiin että tavalliseen kansaan nähden, näyttää siirtyneen edelleen myöhempään aikaan, myös kalevaiseen aikaan.

Alkutapahtuman paikkana on jossakin Pohjanmeren eteläpuolella oleva maastokohta, joka oli näiden ihmisten pyhitetty paikka. Koolla oli alkuvaiheessa ehkä parisataa aikuista ihmistä, miehiä ja naisia suunnilleen saman verran.

He näyttivät olleen tällä pyhällä paikalla jo useita vuorokausia ja odottaneen jotain merkkiä tai tapahtumaa, minkä tulemisesta he ovat olleet etukäteen tietoisia.

He saivat tuon merkin tai oikeammin ilmaistuna energian, joka oli värähtelytasoltaan varsin korkea verrattuna heidän silloiseen omaan tasoonsa. Tämä näin saatu alkuenergia oli korkeasta tasostaan huolimatta samalla myös hyvin aineellisen tuntuinen siten, että se sisälsi sekä maaelementtiin että vesielementtiin liittyviä voimia. Tämä alkuenergia laskeutui näihin ihmisiin kehityksen käyttöenergiaksi. Heistä tuli kanta-arjalaisen kansan ydinryhmä, jonka tehtävänä oli sitten lähteä rakentamaan uutta kulttuuria.

Tämän uuden kulttuurin rakentamistyö oli kahdenlainen. Aluksi se suuntautui luonnonvoimien jonkinasteiseen tuntemiseen, hallitsemiseen ja niiden oikealla tavalla hyväksi käyttämiseen. Luonnonvoimien hallinnan kasvamisen myötä lisääntyi myös sen avulla aineen

hallitseminen oikealla tavalla. Käytännössä tämä merkitsi arkisen elämän monipuolistumista myös siten, että tarvittavat käyttöesineet ja yleensä arkisen elämän toiminta tuli enemmän tarkoitustaan vastaavaksi ja samalla helpommaksi ja turvallisemmaksi.

Alkuenergian saanut ydinryhmä ei pitänyt näin saamaansa korkeampaa tietoisuutta pelkästään itselleen kuuluvana, vaan katsoi ja tunsu velvollisuudekseen jakaa sitä muille ihmisille. Tätä perusenergiasta siirtyi jotain suoraan myös heidän jälkeläisilleen ja soi siten näille samanveroiset mahdollisuudet kuin heidän vanhemmilleen kehittää elämistä eteenpäin oikealla tavalla. Samoin säteili ja siirtyi tätä voimaa myös muihin ihmisiin varsin vapaan tuntuisesti — ehkä siitä johtuen, ettei ihmisten kesken ollut kilpailua, vaan ymmärrys yhteisestä päämäärästä.

Seuraava merkittävä perustapahtuma näyttää toteutuneen ehkä parikolmesataa vuotta äsken kerrotun alkutapahtuman jälkeen.

Samalla pyhällä paikalla oli nyt koolla seitsemän naista ja seitsemän miestä, ja lisäksi heidän keskellään vielä yksi mies. Näistä ympärillä olevista ihmisistä virtasi häneen runsaasti elämänvoimaa ja näytti siltä, ettei hän juuri ollut tietoinen kaikesta mitä tapahtui. Sitten laskeutui vain häneen, alkuenergiaa paljon korkeamman tasoisen uusi energia. Tämä tuli käyttövoimaksi ensimmäiselle varsinaiselle kansan isälle, kansanjohtajalle, hallitsijalle tai miten häntä halutaan kutsua.

Tämän tapahtuman jälkeen hän oli eräänlaisessa ylennetyssä tilassa, mikä näytti sitten tasaantuvan hänessä enemmän arkiseen elämään ja sen tehtäviin soveltuvaksi. Häntä ja hänen toimintaansa siinä, mikä koskee viisauden tuomista ja jakamista muille ihmisille, voisi hyvin verrata johonkin Vanhan Testamentin korkean tason profeettaan ja hänen toimintaansa. Tämän lisäksi hän oli myös muuten kaikin tavoin kansanjohtaja.

J.Sälkö:

Lapin lumous

Meidät on pitkämielisesti koulutettu siihen, että järkevä ihminen uskoo vain siihen, mitä näkee. Tai uskoo sen, mitä voi laitteella rekisteröidä.

Eräs ilmiö, josta yhäkin järkevässä maailmassamme puhutaan, on ns. lapinlumous. Ihmiset, jotka ovat kierrelleet Lappia ja ovat tähän maakuntaan ihastuneet, mielellään puhuvat Lapista ihmeellisenä satumaana, jossa elää jotain suoraan sydäntä puhuttelevaa. Mikä tällaisen lapinlumouksen todellisuusperusta oikein voisi olla? Onko kysymyksessä luonnon suuruuden, karuuden ja jylhyiden herättämä elämys, joka on aivan "luonnollinen"? Lapin kiehtova, kietova lumo on monelle joka tapauksessa tosiasia. "Lapin luonto luo outoa taikaa."

Moni on kokenut, kuinka eri paikat, seudut ja maat herättävät tunnelmia. Ovatko nämä tunnelmat täysin satunnaisia, mihinkään tosiasialliseen perustumattomia? Olemmehan oppineet, että mikä ei ole ainetta, on satunnaista häiriötä aivosignaalien vellovassa energiameressä.

Tämän ajan ihminen elää kaupungeissaan kiihkeän ajattelun maailmassa. Ajatuksen vimmainen pyörre kaappaa ihmisen ja kuljettaa häntä tapaamisesta toiseen. Koko yhteis-

kunta on mahtava ajatuskoneisto, jonka rakentamiseen on tuhlatu runsaasti uudistuvaa — vaikka niin uudistumatontakin luonnonvaraa — ajattelua. Moni kaupungin kennojen asukki tuntee kiireen ja huolen pyörteen ahdistavan noiduttuna sielunrauhaansa. Onko tämä kaupungin lumousta, modernia noituutta?

Maan voima

Kun menet Lappiin, tunnet, kuinka unenomainen raskas massa alkaa pyyhkiä aivoja. Turta unen lyijy painostaa aluksi sielun alkuvomaiseen jähmeyteen ja ajatuspyörteen noitus hellittää.

Lapin lumous asuu syvällä, se lähtee maasta. Sielunsa silmin, tuntojensa mahlassa, voi kohdata maan elämyksen. Maan ympärillä on energiakenttä, joka on yhteydessä maan kasvillisuuteen. Etelä-Suomessa tuo kenttä on suurin piirtein maan pinnan sisäpuolella. Lapissa se nousee selvästi maan pinnan yläpuolelle, jopa metrin korkeudelle, ehkä paikoitellen korkeammallekin. Kasvillisuus on Lapissa monesta syystä heikko. Siihen vaikuttaa kylmyys, humuksen niukkuus ja maanpinnan kuivuus. Kasvusto ei ikään kuin

”pura” sitä energiaa, joka maassa näyttää olevan. Etelässä kasvusto on runsasta ja näin maan energia purkautuu riittävästi. Se ei ko-
ho ”luonnottoman” korkealle. Tuon energiakentän voima ei näin ulotu ihmiseen, vaan ihminen jää siltä ikään kuin rauhaan, ainakin osittain.

Ihmisessäkin on jonkinlainen energiakenttä. Ehkä se kuuluu kaikkeen kasvavaan. Ajatus ja äly asuvat tässä kentässä, energiapyörteessä. Ihminen kantaa tätä energiakenttäänsä mukanaan. Se on näin itsenäinen muihin energiakenttiin nähden. Energiat voivat kuitenkin sekoittua eri lähteistä toisiinsa.

Etelässä ihmisen ja maan energiat eivät sekoitu, joten ihminen voi säilyttää kirkkaan itsellisen älykkyytensä. Lapissa maan ja ihmisen energioissa ilmenee oikosulkua. Kirkas älyllisyys alkaa sammua ja ajatustyö vaatii ponnistusta. Koko kehokin voi tuntua kovin raskaalta. Joskus tunturissa tuntuu kuin koko tietoisuus, älyllinen tietoisuus erityisesti, olisi sammuneessa tilassa. Miksi inhimillistä tietoisuutta on luonnossa lainkaan olemassa? Mitä sillä oikeastaan tehdään? Tietoisuus ja älyllinen taju eivät Lapissa koskaan ole niin tärkeitä olleetkaan. Lappi on sadun, unen ja taian maa.

Etelän mies tai nainen, joka ei tunne tätä taikaa, ei tiedä, mistä lumous nousee ja leviää. Outoja elämyksiä koetaan. Tajunnan pohjalla on jotain tapahtunut. Ajattelu raukeaa, painostava unen velttous hetkittäin raskaita koko olemusta. Se voi olla pelottavaa ja ahdistavaa, koska äly ei hallitse syvimpiä tunteja. Sen voi kokea myös rauhoittavana ja turhaa koheltamista tyynnyttävänä. Kireän tietoisuuden rautessa voi kohdata itsensä. Elämänvirrat elpyvät. Ehkä Lapissa ollessa ei huomattu mitään, mutta kun palataan takaisin kireän ajatuspyörteen maahan, muistuu Lappi mieleen auvoisena, lumoavana ja takaisin sisimpäänsä kutsuvana. Mielessä alkaa väikkyä mahdollisuus palata sinne vielä keran.

Mutta kun Lappiin palataan takaisin, Lappi vain uskollisesti sammuttaa tajun, eikä siellä paikan päällä muuta ehkä olekaan? On kuitenkin suurempi luonnon täyteen tuntu kuin etelässä. Luonto ei Lapissa ole niin tyhjä sisäisestä liikkeestä kuin etelän kulunut talousmetsä. Aavistus luonnonvoimien kohtaamisesta elää pohjoisessa.

Maan orgaaninen kenttä ja erityisesti ihmisen vastaava liittyvät läheisesti sukupuolisiin voimiin. Kun maan organismi nousee korkealle, se tarttuu myös ihmisen sukupuolisiin energioihin ja aktivoi niitä. Kun etelän nainen tulee pohjoiseen, hän voi tuntea elämän virtaavan jälleen suoniinsa. Lapin mies alkaa näyttää todelliselta mieheltä, joka käy sumeilemattomasti asiaan. Siitä kuvasta Lapin poika pitää, eikä kaihda käyttää luonnonvoimaista tilannetta hyväkseen. Jouni tykästyy hentoihin ja herkkiin etelän tupsukoihin. Romantiikka on tosin kaukana arjen elämästä Lapissa, eikä Jounista ole etelän kahleisiin.

Kyllä etelänmieskin voi tuntea elämänenergian pullistavan suoniaan. Monelle etelänihmiselle voi Lappi tulla todelliseksi moraalinen koetuspaikaksi. Lapin ihmisten oma elämä on villiä ja estotonta. Timo K. Mukka kertoo rehellisesti Lapin tunnelmista, ehkä tosin hiukan liioitellen ja taiteellisesti kärjistäen.

Tässä maan orgaanisen voiman ja ”Maan syntisen laulun” ilmapiirissä tarvitaan intohimon sammuttamiseen vahvaa toista intohimoa. Lestadiolaisuus onkin tavallaan intohimo toista intohimoa vastassa, vaikka totuuden nimessä (Timo K. Mukkan mukaan) uskovilta tahtovat intohimot sekoittua. Eroottisuus on lapinlumon eräs puoli.

Ihmisen voimat

Maan orgaanisen voiman paine — oudosti kyllä — tuntuu siltä kuin taivas olisi Lapissa matalammalla. Tajunnan sumentuminen tuntuu paineena, joka tahtoo vastustaa kaikkea etelän rutiineilla tehtävää työtä. Etelän älyllinen järjellisyys ei sovi Lappiin. Asioita ei pitäisi hoitaa etelänmiehen järjestelmillä. Liiallinen järjestelmällisyyden pyrkimys vain kasaa paineita ja väkisin tekemisen makua. Etelästä tullut virkamies kokee monesti tuhahtuvansa hitauden paineeseen, kun hän yrittää soveltaa etelänmiehen hallintoa.

Toimiminen tehokkaasti vaatii Lapissa erityistä sitkeyttä, sillä jäähmyden voimat ovat niin ankarina vastassa. Se, joka selviää Lapissa, selviää muuallakin. ”Kuka on mies täällä, on mies sielläkin.” Etelänmiehen on vain usein viisasta ajoissa muuttaa pois, ennen kuin kasvavat sarvet päähän. Lapissa sel-

viytynyt on todella vahva jätkä. Lapissa tapaa todellisia tervaskantoja, joista ei elämän viriliteetti ole kuollut vielä vanhuudessakaan.

Lapinihminen tuntee itsekin elämän painostavuuden, vaikka hän on imenyt luonnonvoimat elimistönsä, eikä niitä vierasta. Ehkei hän voi ollakaan ilman luonnon vahvaa latausta, vaikka se painaakin päälle. Oiva Arvola on jo kirjansa nimessä ”Taivaan painamat” hyvin ilmentänyt Lapin tunnelmia.

Etelän turisti (appelsiinituristi, pullaturisti, junantuoma) voi tuntea taivaan läheisyyden sekä painona, että toivoa luovana. Ilman puhtaus ja kuivuus saa tähdetkin loistamaan kirkkaasti. Ne tulevat lähellesi ja tuikkivat sinulle silmää iskien. Tähtitaivas on todellinen kuin Topeliuksen saduissa. Etelänihminen ei oikein ole tähtiä nähnytkään, puhumattaakaan revontulien, taivaan valojen loimotuksesta ja ritinästä. Mutta eläähän heidänkin täytyy. Korkeasti itsetuntoisen ihmisen Lappi kyllä taamoo. Taivas painaa maata kohti.

Maan kenttä myös kantaa matkojen päähän. Erityisesti se kantaa ajatuksen muotoja. Siitä ovat etiäiset tyypillinen esimerkki ja ei ole mikään ihme, että etiäisviestintä toimii niin hyvin juuri Lapissa. Kenttä kantaa tosin muutakin. Paha ajatus näyttää joskus saavuttavan kohteensa matkojen päästä. Noituus ja ”paha silmä”, ”katseen mujut” ovat mahdollisia. Lapissa kehkeytyy kovia taisteluja voimakkaiden henkien välille. Tuo taistelu tuntuu todellisina paineina, joissa ajatuksen ruuskat yltävät helposti pitkien matkojen päähän.

Lapissa eivät virka ja titteli merkitse mitään, täytyy olla voimaa, henkistä voimaa. ”Lapissa katsotaan mies, eikä nuttu.” Lappi on ”voimapaikka”, jossa voi tuntea voiman läsnäolon. Siellä voi myös kerätä voimaa, jos sitä vain kestää. Ja kestäähän sitä aina jonkun viikon, kuukauden, vuodenkin. Mutta joka jää Lappiin yli viideksi vuodeksi, on ”joko runoilija tai hullu.”

Maan orgaaninen kenttä sotkee muutenkin ihmistä. Maan kenttä painaa miestä vähän naiseksi ja naista vähän mieheksi. Miehet ovat monesti kuhnureita ja loisia, jotka tekevät heille sopivia töitä, kulkevat vapaina tunturissa ja muuallakin. Miehet ovat vapaita kuin ”taivhan linnut”. Vapauteen on miehen kaipuu pohjoisessa. Naiset ovat todellisia talonpitäjiä ja voimakeskityksiä, todellisia valanpitäjiä. Ei ihme, jos siinä vähän jatkään-

tyy. Siksi Jounistakin etelän hennot prinsessat ovat jotenkin naisellisempia. Ei niin, etteikö Lapissa punnita miehenkin todellinen voima, mutta toisaalta ”maa painaa parrelleen”.

”Pohjan akka” hääää pohjoisessa. Muttei Pohjolan isännältäkään puutu mahtia. Kyllä Lapissa miestä kysytään. Salavihat nousevat helposti esiin ja siinä kysytään henkistä kanttia. Noin henkisestikin punnitaan miehestä ”mitä se on syönyt”. Elämän olosuhteet ovat myös sitä laatua, ettei niissä tyhjäällä vatsalla pärjää.

Voimapaikka

Pakanuus ei ole Lapista kaukana. Entiset kristillisen sanoman viejät olivat todellisia hengenjättiläisiä nujertaessaan Lapin suuret noidat. Kristillinen valo on toki Lapissakin, tosin ohuena mutta kirkkaana juonteena. Noitien on ollut pakko tunnustaa vieläkin suurempi voima. Henkien taisteluissa kristillisyyks imeytyi suoraa Lapin maaperään, vaikka sitä, todellista kultaa, ei sieltä ole vielä kaivettukaan. Suomen kansallishaltijan, Väinämöisen, on täytynyt vetäytyä vieraan paineessa kohti pohjoista, odottamaan parempien aikojen paluuta. ”Ukko utra” on joutunut tunnustamaan ”Marjatan pojan” voiman. Taitavat elää nyt sovinnossa parempia aikoja odotellen.

Etelänihmiselle Lappi on monessa mielessä hyvä paikka voiman keräämiseen. Ei etelänihminenäkään vielä ole aivan menettänyt suhdettaan luontoon ja sen voimiin. Puhtia voi käydä keräilemässä Lapin tuntureilta ja palata kireän älyn maahan uusissa voimissa. Lapin lumo säilyy. Sitä ei paksukaan turistivirta vähällä hukuta. Kun etelänmies hakkauttaa Lapin rauhoittavat metsät maahan, niin villey ja riehuva voima vain kasvaa. Muutoin Lappi olisikin liian hyvä paikka ihmiselle.

Lappi on henkisesti tärkeä Suomelle. Ei vain turistien temmellyskenttänä, vaan ”voimapaikkana”. Ihmisen raadollinen aitous ja ikuisuuden tunto, siinä Lapin voima. Suomi on hengittänyt sisään. Pidättää henkeään Lapissa. Jaksako se hengittää ulos?

Silmäyksiä

Oikea ja väärä toimittajan työssä

Julkisen sanan, se on radion, television ja lehdistön luonteesta on olemassa monta teoriaa. Joutuessaan puolustautumaan yleisöään tai vallanpitäjiä vastaan lehdistö usein esittää itsensä peilinä, joka kuvaa maailman tapahtumineen sellaisena kuin se on.

Mikäli julkinen sana on vain peili niin toimittajan työssä ei ole oikeaa eikä väärää, työhän on mekaanista ja muistuttaa tuossa kuviossa kopiointia.

Liberaalisen lehdistöteorian mukaan lehdistö on itsenäinen tekijä, ei peili. Tämän ajattelun piiristä on lähtöisin sanonta neljäs valtiomahti.

Yksittäisen toimittajan työtä on kuvattu sanalla gate-keeper, seuloja, portinvartija. Toimittajan tehtävä on valita informaatiovuosta ne asiat, jotka hänen mielestään ovat tärkeitä.

Kun toimittajan työ liittyy käsitteeseen sanan vapaus niin tässä yhteydessä on syytä korostaa, että viime kädessä sananvapaus on meillä kustantajan vapautta, jota tämän valitsema päätoimittaja joko ilmentää tai ei ilmennä.

Mikäli julkista sanaa ei pidetä peilinä, vaan kultakin osaltaan jotain tahtoa tai näkemystä ilmentävänä tekijänä niin silloin voidaan myös toimittajan "oikeista ja vääristä" ajatuksista puhua.

Pääsihteeri Perheentupa esitti minulle näkemyksen, jonka mukaan aikamme ajatuksen vapautta ja niin myös toimittajien työtä kahlehtiva tekijä on luonnontieteellinen materialismi. Hänen mielestään ajattelun hallinta on siirtynyt kirkolta yliopistolle ja tätä seurannutta tilannetta Perheentupa pitää huolestuttavana.

En voi yhtyä kovin pitkälti tähän näkemykseen. On tietysti totta, että tiede saat-
taa erehtyä. Kuitenkin todennettavien asi-
oitten etsiminen on journalistin työssä ai-
noa asia, jonka perusteella toimittaja on oi-
keutettu välittämään tietoa yleisölleen. Sik-
si toimittajan oikea ajatus voi nousta vain
vankan tosiasian pohjalta.

Väärät ajatukset nousevat velttoudesta
ja piittaamattomuudesta. Tarkistamatto-
mat tiedot johdattavat yleisön väärille teil-
le.

Seppo Heikki Salonen

Rauhanasema tarvitsee tukeasi

Suomen Rauhanliiton keskushallitus ja kevätiliittokokous ovat päättäneet, että viime helmikuussa tulipalossa vaurioitunut Pasilan puinen asemarakennus kunnostetaan alkuperäisen suunnitelman mukaisesti Rauhanasemaksi. Palo kuitenkin lykkää aseman valmistumista suunnitellusta ensi syksystä muutamalla kuukaudella, ehkä puolella vuodella. Asema oli palovakuutettu.

Samalla kun päätettiin palovahinkojen korjaamisesta ja rakennusprojektin loppuun saattamisesta päätettiin myös jatkaa kansalaiskeräystä rakennusprojektin rahoittamiseksi. Kansalaiskeräyksen tavoitteena on saada kokoon miljoona markkaa.

Jo ennen vaurioitumistaan tulipalossa oli Rauhanasemasta ehtinyt tulla yksi Suomen kuuluisimmista rakennuksista. Se oli aikoinaan rakennettu Vammelhoen asemaksi, josta se siirrettiin hirsikuormaksi purettuna Pasilaan.

Kun uuden "Betoni-Pasilan" rakennustyöt edistyivät, kysyivät monet vanhan puuarkkitehtuurin ystävät huolissaan, tuhoutuuko nyt tämäkin monelle tutuksi tullut kaunis puinen asemarakennus. Niinpä yleisesti pääsi tyytyväinen helpotuksen huokaus, kun saatiin kuulla että VR on 15 000 markan summaa vastaan myynyt asemarakennuksen Suomen Rauhanliitolle ja Helsingin kaupunki varannut sille tontin muutaman sadan metrin päähän rakennettavaan puistikkoon.

Viime syyskuussa vietettiin maankuuluiksi tulleita siirtäjäisiä. Tällä kerralla asema siirrettiin kokonaisena uuteen paikkaansa Veturitorille. Kyseessä oli suurin Suomessa koskaan suoritettu kokonaisen rakennuksen siirtohanke.

Rauhanasemaksi kunnostettavassa talossa saavat Suomen Rauhanliiton lisäksi toimistotilansa Suomen Sadankomitealiitto, Suomen Siviilipalvelusmiesliitto, aikakauslehti Ydin ja Kansainvälinen Vapaaehtoinen Työleirijärjestö. Aseman kokoustilat muodostavat toimintakeskuksen, jota voivat käyttää myös muut järjestöt, esim. lähiseudun asukkaiden yhdistykset jne.

Aseman siirto- ja kunnostustyöt on suu- relta osalta tehty talkoovoimin. Periaatteena on ollut, että vain erikoisammattitaitoa ja -välineitä vaativa työ teetetään. Talkootyövoimaa on koko hankkeen ajan ilmoit- tautunut kiitettävästi.

Myös kansalaiskeräys on edennyt hyvin. Viime vuoden loppuun mennessä oli saatu kokoon 250 000 mk ja tämän vuoden maaliskuun loppuun mennessä 400 000 mk. Matkaa miljoonan markan tavoitteeseen on kuitenkin vielä tuntuvasti jäljellä. Tämän vuoksi Suomen Rauhanliitto vetoaa myös Sinun tukeesi. Kansalaiskeräyksen suojelija on VR:n pääjohtaja Herbert Römer.

KS

Irtonumero 14,-

TUOMOLA MARTTI
VAINAMOISENT 23 A 16
●0100 HELSINKI 10

Kirjoittajat:

Reijo Wilenius, professori, Helsinki

Markku Nurmi, tekn.tri, Helsinki

Tapio Kaitaharju, liikennetarkastaja, Kouvola

Eeva Kallio, psyk.yo, Jyväskylä

J. Sälkö, toimittaja, Helsinki

Seppo Heikki Salonen, päätoimittaja, Helsinki